EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 1. detsembril 1971

Nr. 95 (3680) 13. aastakäik

Eesti kullasepp Hägerstenis röövlite küüsis

Röövi ohvriks päise päeva ajal langes kullasepp Arnold Pastarus oma töökojas Hypoteksvägenil Hägerstensäsenis. Hommikul, kui ta oli oma töökotta tulnud ja vajalikke telefonikõnesid pidas enne töö juurde asumist, sisenesid kaks meest, kes eelmisel päeval olid tema juures käinud ühe töö suhtes nõu küsimas. Üks nold Pastarus seoti seejärele kinni ja mehed teostasid lühikese läbiotsimise ruumides, viies kaasa kulla ja kullatööd.

Arnold Pastarus jutustab Eesti Päevalehele, et teda eelmisel päeval külastasid kaks meest, kes kõnelesid rootsi keelt tugeva aktsendiga. Raske oli oletada, mis rahvusse nad võisid kuuluda, kuid jäi mulje, et nad on kusagilt Euroopa lõunaosast pärit. Nad soovisid tellida kullast ketti, millele siis pidi külge riputatama vanad kuldrahad. Nad seletasid, et nad sooviksid, et kullasepp ühtlasi rahad hindaks ja lubasid tulla tagasi neid näitama järgmisel päeval.

Nagu eespool märgitud, tulidki mehed järgmisel päeval pärast avamist. Kullasepp, kes ööks töökojast väärtasjad ära viib, oli portfelli nendega pannud töölauale ja läks kõrvaltuppa telefoneerima. Üksekeli kõlises ja sisse tulid eelmise päeva külalised. Küsimuse peale, kas neile nüüd on rahad kaasas, hüppas üks meestest kullasepale peale, kuna teine kõrval sulges käega ta suu, surudes samal ajal revilvri Pastaruse ribidesse. Rüselemises kukkusid mehed maha ja üks röövlitest asus kaksiraksi kullasepa peale, kätega hoides kõrist.

Meestel oli kaasas nöör, millega Pastarusel seoti käed ja jalad kinni, kuna suu suleti laia plaastriga.

Üks meestest võttis laualt kullasepa puuhaamri ilmse kavatsusega ohvrile pähe lüüa, kuid viimane ei osutanud enam vastupanu ja ta loobus löömisest. Selle asemel otsiti töökoda kiiresti läbi ja vaev kujunes väikeseks, kuna kõik hinnaline oli pakituna keset lauda portfellis. Seejärele nad lahkusid. Nagu hiljem selgus, olid maja elaniku (töökoda asub keldrikorral), näinud neid mehi väljumas.

Järg. lhk. 7

EESTI KULTUURIKOONDISE kirjandusõhtult Stockholmi Margaretaskolas. Vasakult dr. H. Vadi, pr. Leini Mälk, kirjanik August Mälk, viiulikunstnik Sanda Umblia, kirjanik Herbert Salu, dots. Valter Tauli, pr. Grossthal ja lektor Villiam Grossthal. (EPL-foto Lepper).

REE kultuurauhind oli lõpetamisohus Esinduskogu päästis

Seoses viimase suurloterii ebaõnnestumisega (peapõhjuseks oli roo tsi levitustirma pankrottiminek) ja Esinduse muude sissetulekute kasinusega oli juhatus dilemma ees, kuidas finantseerida tänavust Rootsi Eestlaste Esinduse Kultuurauhinda? Loteriil, millega auhinda on finantseeritud, müüdi vaid veerand loositõdde üldarvust ja vajalikke suurusega ülejääki ei ole ette näha. Juhatus leidis, et selles sundolukorras tuleks loobuda tuleval aastal kultuurauhin na väljaandmisest. Viimasel istungil leidis aga Esinduskogu, et kultuurauhind tuleb iga hinna eest ka see kord välja anda. Vastavad summad loodetakse kokku saada meseenide vabatahtlliku organiseerimisega ja es induskogu liikmed panid ise spontaanselt kohe kokku 1400 krooniä (auhind on 3000 kr.)

On selle tõttu ilmne, et ka puuduv osa summast kokku saadakse. Vastav toimkond koosseisus prof. Hans Kauri, Felix Kello, Vaike Jürlado ja Ilmar Laan, võttis oma peale küsimuse korraldamise. Abiks saab olla igaüks, kes eesti kultuuri positiivselt suhtub. "Elu tuleb rikastada uute ülesannete ja kohustuste juurdetoomisega, mitte olemasolevate traditsioonide kaotamisega," rõhutas Esinduskogu esimees prof. Kauri.

Majandusmured peegeldusid ka Esinduse juhatuse esimehe Leo Karupää sõnavõtust, kes ütles:

"Halb on meie olukorras kõik, mis nõrgendab oma ühiskondlikku teostust. Vaja on igal ajal ja igas seoses süvendada kohustuste kandmist meie oma ühiskonna elamise ja edasiarenemise eest. Tuleb mõtelda nii: minu rahva heaolu on ka minu heaolu. Eesti rahvas Rootsis on rikas rahvas. Kas on õige, kui see rahvas ei hoolitse oma Esinduse eest!

(Vaata kirjeldust lhk. 8)

Prof. Kauri kaitses auhinnatraditsiooni jatkamist.

Valitsusbankett Eesti Päevadel eesti tegelastele

TORONTO (EPL) — Ontario kodakondsuse minister John Yaremko teatas ülemaailmsete Eesti Päevade peakomiteele, et provintsi valitsus kavatseb väljendada oma heatahtlikkust eestlaste rahvusliku suurürituse vastu m.h. sellega, et valitsus annab Eesti Päevade ülemaailmsele juhtkonnale ja kutsutud külalistele banketi, mis toimub neljapäeval, 13. juunil.

Ülemaailmsete Eesti Päevade Peakomitee kinnitas pühapäeval peetud koosolekul kokkuleppe "Seedrioru" juhatusega, millega "Seedrioru" Suviharja-pidustused võetakse 1972. a. Eesti Päevade ürituste hulka. Eesti Päevade ja "Seedrioru" pidustuste kooskõlastamiseks oli nende juhatuste vahel nõupidamisi, mis lõppe-

Järg. lhk. 7

Arst suri ookeanil

LONDON (EPL) — Austraalia reisilaeval "Australis" suri 15. novembril teel Austaaliast Inglismaale dr. med. Edgar Emmanuel Kalmar 77 a. vanuses. Reisil olid kaasas tema abikaasa ja tütar, kuna perekond kavatses elama asuda Londonisse, kust nad 1967 emigreerusid.

Dr. Kalmar töötas 1947—1966 Londonis arstina ja oli populaarne eestlaste hulgas. Pensionile minnes 1967 otsustas ta ümber asuda Austraaliasse, kus asus tema vend oma perekonnaga Wollongongi tööstuslinnas, Sydneyst lõunas. Perekond ostis mere äärde omale elamu. Kuid aasta tagasi sai töö-õnnetusel surma dr. Kalmari vend, kes tegutses ehitusalal. See mõjus masendavalt ja nii otsustatigi siirduda tagasi Inglismaale. Kuid kui laev möödunud nädala lõpul Southamptonis pika reisi lõpetas, toodi maale dr. E. Kalmari põrm.

Göteborgi Algkooli Jõulupidu

Göteborgi Eesti Algkooli jõulupidu koos jõulupuuga korraldatakse pühapäeval, 19. detsembril Gamlestadeni Medborgarhusis. Pidu algab kell 15 (mitte kell 14, nagu varem lähendatud).

Jõulupalvuse peab õpetaja Jaan Rebane. Jõluevangeeliumi ütlevad algkooli I ja II kl. õpilased. Jõulu- ja talvekohaseid deklamatsioone ja laule on kogu õpilaspere poolt. Kavas on veel kahepildiline näidend "Jõulud metsas", mille autoriks on kooliljuhataja Eero Tarjus.

Jõuluvana jagab lastele kingituspakke ja lastevanemad hoolitsevad maitserohke einelaua eest.

Endine E. Maja hävimas

Vanale Stockholmi Eesti Majale on viimastel päevadel ümber ehitatud tellingud ja n.n. lammutamiskraе tänavliikluse kaitseks lammutamise ajal. Need ettevalmistused tähendavad, et Regeringsgatanil nr. 24 asuva maja mahavõtmine on algamas.

Hoone on juba mõnda aega tühi. Eesti Majas asunud mööbliäri saab kuuldavasti omale uued avarad ruumid uue Eesti Maja läheduses Drottninggatanil end, kaubamaja Grandi ruumides, milline mõne aja eest likvideeriti.

Löuna-Rootsi Eesti Maja AKTSIOON

Eestlased Löuna-Rootsis pooldavad valdavas enamuses (88 protsenti) oma Eesti Maja muretsemist, nagu selgub algatajate poolt teostatud ankeedist. Asukohaks peetakse sobivaimaks Lundi. Ankeediga seoses anti lubadusi 150 aktsia ostmiseks — järelikult peaks olema kättesaadav 15.000-kroonine stardikapital. Paljud on ka nõud isiklikku töövõimalust andma hoone kordaseadmisel jne. Reaktsioon oli läbinisti positiivne.

Toimkond pöördus esildisega linna poole, et võimaluse korral linna kinnisvaraameti kaudu leida sobivat hoonet ja see osta. Kinnisvaraamet, nagu see on märgitud olnud juba ajakirjanduses, leidis et praegusel hetkel ei ole võimalik eestlaste soovi rahuldada. Kinnisvaraameti juhataja põhjendas seda otsust sellega, et müügil olevate kinnisvarade osas on rajooni linnaplaan alles kinnitamata. Talle olevat aga koosoleku poolt tehtud ülesandeks lahendada küsimus eestlastele positiivses suunas.

Selle seisukoha tulemusena ongi juba arutatud üksiknid võimalikke objekte. Toimkond on kontaktis ka maakleritega ning Sotsiaalameti poole on pöördutud võimaliku toetuse küsimuses.

Veebruarikomitees, kus asi algatati, otsustati 3. oktooril luua Aktsiaselts Löuna-Rootsi Eesti Maja 5000 kroonise algkapitaliga ja otsustati see Patendiamletis registreerida.

Nüüd on pöördutud ringkirjaga Löuna-Rootsi eestlaskonna poole, et nad telliksid aktsiaid ja kui vajalik aktsiakapital on koos, tolmub esimene aktsionäride koosolek.

EPL *1. detsembril 1971*

POLIITILINE

Nüüd on vaibunud see tohutu hirmu ülestrummeldamine ameeriklaste aatompommi-katse puhul Aleuutidel Amchitka saarel. Oodatud ja kardetud maavärin ..d ei tulnud, ära jäid ka hiigellained ja kiirgusmürgistused atmosfääris, millest n.n. miljöögrupid kõnelesid. Ajalehed, raadio, TV nii USA-s endas kui ka Euroopas kujutasid asja nagu mingit viimse kohtupäeva ootamist. Ja siis tuli järsk antikliimaks: vaikus, nagu poleks hoiatustetormi olnudki. Ja siis tuli ilma ühtki protesti kaasa toomata teade, et punahiinlased on atmosfääris (kus USA kokkuleppe kohaselt katseid ei tohi sooritada) omapoolse aatomkatse sooritanud. Proteste teatavasti ei ole tekitanud ka venelaste aatomkatsed. Mikspärast? Sellepärast, et kogu "miljööpoliitiline" aktsioon USA-s ja Euroopas tegelikult oli poliitiliste eesmärkidega seotud. Mure maakera pärast pidi varjama tegelikke motiive, mis seisnesid USA kujutamises mingi hoolimatu koletisena, teiselt poolt aga tõkete ehitamiseks USA sõjalispoliitilisele püüdlusele saavutada pariteeti aatomkatsete alal maa julgeoleku huvides. Ülespiitsutatud demokraatlikud massid pidid avaliku arvamise kaudu takistama Ühendriike vasturelva proovimist (see eesmärk oligi lähedat saavutamisele: 30 senaatorit, Kanada parlament ja valitsus, sajad tuhanded protestiallkirjad olid toetand keelustamist) Ilmselt olid aktsiooni välja mõtelnud USA-vastased äärmuslikud ja demokraatiavastased, s.t. kommunistlikud jõud, kes "populaarse" hoiatusega suutsid haarata miljoneid asjasse mittepühendatuid.

Sellised poliitilised meeleolude ülespiitsutamised on läänes kujunenud üha sagedasemaks. Algul puudutas see USA sundolukorda sedmist Vietnami-poliitikas globaalse vihkamisaktsiooniga, s.o. sõja tandrit, hiljem on aktsioone laiendatud ka maailma suurima demokraatia enesekaitse ja teiste rahvaste abistamistahte sumbutamiseks. Kui USA ja demokraatiad annavad ohustatud riikidele relvaabi, kostab kohe protestikarjatus kogu läänemaailmast. Kui seda teevad venelased, hiinlased või teised idariigid, siis ei kostu ühtki piiksu. Kuigi näit. kõik "rahupooldajad" hästi teavad, et Lähis-Idas, praeguses kõige ohtlikumas piirkonnas on ohu üleskruvijaks just olnud idariikide pidev relvade vool araabia maadesse. India ja Pakistani konflikti taustal paistavad jälle venelaste relvasaadetised Indiale jne. jne.

Maailmarahu alusena on nimetatud n.n. terroritasakaalu. On ilmne, et kõik lääne avaliku arvamise üleskruvimise taga seisvad jõud on eeskätt tegutsemas selle tasakaalu murdmiseks N. Liidu ja idariikide kasuks. Viimaseid lastakse rahus arendada oma relvi, suurendada armeesid, laevastikke, laiendada mõjupiirkondi, õhutada rahvast sõjavalmidusele, samal ajal kui väsimatur ajujaht käib läänedemokraatiate enesekaitse püüdluste mahasurumiseks. Protesteerijad on alati Valge Maja ees, mitte kunagi Kremli müüri ees.

Katse toimumine Amchitkas siiski kriipsutas alla, et USA valitsus tunneb oma vastutust "terroritasakaalu" alalboidmisel.

Washington on teadlik, et allajäämine tooks kaasa tohutu ohu kogu vabale maailmale. Kuid seda ohtu ei oleks, s.t. N. Liidu teadlikku võidurelvastumist, siis ei oleks kellelgi mõtteski tegeleda miljööd ohustavate superrelvadega.

KLA

AUHIND

Esinduse suurloterii halb resultaat (milles küll korraldajad ise kuidagiviisi süüdi ei olnud) seadis ohtu, nagu selgus Esinduskogu istungil, ka meie traditsioonilise kultuuriauhinna, mis on respekti ja lugupidamist võitnud kõigis ringkonnis. Esinduskogu liikmete spontaanne reaktsioon ja isiklik panus muutsid otsuse, millega 1972 a. kultuurauhind oleks jäänud välja andmata.

Peame aga mõtlema kaugemale, sest kui kultuurauhinna traditsiooni tahame jätkata, siis on vähe spontaansuse alusest. Tuleb luua kas institutsioon, milline pidevalt hoolitseb vajalike vahendite kogumise eest (kasvõi näiteks Esinduse juurde loodava sihtasutusena, kuhu saaks testamenteerida või doneerida kapitale, mille protsendid läheksid kultuurauhinnaks) või siis leida loteriivorm, kus riskid oleksid vähemad ja kus meist väljaspool seisvad asjaolud ei saaks otsustada auhinna majandust.

Kultuurauhind on teatavasti mei meie ühiskonna üks uhkeid kultuuritahte väljendusi. Seepärast on mõistetav, et rahvasaadikud seda hoiavad.

Kristjan Vaigur uus Liberaalide esimees

Liberaalse erakonna osakondade peakoosolekud Lundis 14. novembril ja Stockholmis 21. novembril uuensid osakond valis uue juhatuse koosseisuga Kristjan Vaigur (esimees). Andres Küng ja Enn Meri. Erakonna häälekandja "Aspekti" toimetusse valiti kohaliku osakonna juhatus ning Sirje Koern ja Enno Klaar. Stockholmi osakonnas valiti juhatusse Mart Nurk (esimees). Jüri Männik ja Enn Vasur. Erakonna keskjuhatusse valiti kahe tegutseva osakonna juhatuse liikmed ning Jaak Kiviloog. Jaak Maandi. Alur Reinans ja Vello Vaigur. Erakonna uueks esimeheks valiti Lõuna Rootsi osakonna esimees Kristjan Vaigur.

Pikemalt arutati erakonna tegevuse üldsuundi eelseisvaks perioodiks. Sooviti, et tegevus mis eriti Stockholmis seni on lähtunud keskorganisatsioonide REE ja ERN üritustest, rohkem oleks suunatud aladele mis köidaks suuremat arvu erakonna liikmeid. Arvati et antud olukorras piisab kui keskorganisatsioonide tegevusele pühendavad end eeskätt need erakonna liikmed keda on valitud REE, EEN ja EK juhatustesse. Seniseist aktiivsusest peeti hästi õnnestunuks Lundis aset leidnud kokkutulekuid rootsi parteide ja pressi esindajatega. Need koosviibimised on andnud konkreetseid tulemusi Eesti küsimusi tutvustavate artiklite näol Lõuna Rootsi ajalehtede. Konstateeriti ka, et erakonna häälekandjas "Aspekt" esineva debati ja ühiskonnakriitiliste sõnavõttude vastu on hüvi nii suur, et tuleb jätkata ajakirja levitamist.

VÄLISKOMMENTAAR

KREMLI HUVISUUNAD

Lääne ajakirjandust lugedes võib kergesti juhtuda, et eksitakse N. Liidu poliitiliste huvisuundade kindlaksmääramisel. Seda seepärast, et aegajalt kõneldakse teadetes ikka ja jälle vähemast või suuremast Nõukogude vägede saatmisest itta, nimelt piirile Puna-Hiinaga. Nõnda tekib psühholoogiline nähtus, mis segab arusaamist, et kui kõik teated oleksid õiged ,siis peaks Nõukogude vägede rõhuv enamus ammugi olema Aasias ja järelikult tuleks sealt otsida ka Kremli peamist huvisuunda. Kuidas olukord on tõeliselt, sellele heidab valgust Rahvusvahelise Strateegiliste Uurimiste Instituudi järjekordne aasta-aruanne Londonist, mis ilmus trükist tänavu septembris.

Aruandest nähtub, et N Liidul on 160 diviisi. Neist paiknevad 31 diviisi Kesk- ja Ida-Euroopas, 60 diviisi N. Liidu euroopa-osas, 28 diviisi Kaukaasia ja Lääne- Turkestani ruumis, 8 diviisi Uurali mägede ja Baikali vahel, 33 diviisi Hiina-Nõukogude piiril ja Mongoolias. Viimati märgitud 33 diviisist Kaug-Idas on aga ainult 15 normaalse koosseisuga, kuna ülejäänud diviisid vajavad täiendust sõja korraks. Samuti vajavad sõjaajaks täiendusi diviisid Uurali taga ja 10 diviisi N. Liidu lõunapiiril Kaukaasia ja Lääne-Turkestani ruumis. Täie sõjaaegse koosseisuga on seevastu peagu kõik N. Liidu Euroopa-osas ning Kesk- ja Ida-Euroopas asetsevad diviisid. Väljaspool Varssavipakti piirkonda on nõukogude sõjaväelasi peamiselt instruktorite ja nõuandjatena Kuubal 1000, Egiptuses 15-20000, Sudaanis 1000, Süürias 1000, Alxheerias 1500 ja Põhja-Vietnamis 1000.

Toodud dislokatsioon ei jäta kahtlust, et Kremli peamiseks huvialaks on endiselt Lääne-Euroopa, kuigi kommunistlik propaganda on aastaid püüdnud arusaamisi segada. Tõsiasju aitab jalule seada veel ülevaade punahiina vägede paigutamisest, nagu Rahvusvahelise Strateegiliste Uurimiste Instituudi aasta-aruanne seda näitab. Mandri-Hiina omab ümmarguselt 150 diviisi. Neist on umbes 33 põhjapiiril, 25 ida ja kagu suunas rannikul ,31 lõunapiiril, 11 edela suunas ja 20 läänepiiril. Soomusmasinaid on punahiina diviisidel suhteliselt vähe, samuti jätab soovida nende motoriseerimine veomasinatega. Vägede kiiret ümberpaiskamist piirab pealegi suhteliselt hõre raudteevõrk. Kõike kokku võttes peab paratamatult järeldama, et Puna-Hiina ei paku N. Liidule kaugeltki niisugust ohtu, nagu seda Moskva sõnasõjas Pekingiga püütakse üles puhuda.

Samasugusele otsusele viib mõlemate poolte merejõudude võrdlus. Punahiinlastel on küll nimeliselt mitusada sõjalaeva, kuid asjatu on nende hulgas otsida moodsaid ristlejaid Laevastik koosneb suuremalt jaolt mootortorpeedopaatidest, mõnekümnest allveelaevast, nende hävitajaist, patrullteenistuse laevadest ja abisõidukitest. Võrdluseks puudub õigupoolest igasugune alus, kui silmas pidada et N .Liit on merejõudude poolest vahepeal juba jõudnud Uhendriikide kõrvale teisele kohale maailmas ja üritab isegi mõõdamineku neist lähematel aastatel. Mis seejuures Nõukogude merejõudude paigutusse puutub, siis on see huvitaval kombel täiesti kooskõlas maavägede paigutusega. Kaug-Idas on N. Liidul ainult murdosa oma suurest sõjalaevastikust, umbes niisama palju kui India ookeanis. Lõviosa kõigest läänes, raskuspunktiga Põhja-Jääremerel, tugeva koondisena Läänemerel ja kasvava hulgaga Vahemerel. Seegi pilt näitab, et Kremli peamine huvisuund on mitte idas, vaid traditsiooniliselt läänes.

USA kaitseminister Laird juhtis tähelepanu sellest tulenevale ohule sõnadega, et küllaldast sõjalist ülekaalu saavutades võib N. Liit hakata oma poliitilisi sihte taotlema ilma relvade kasutamiseta. Inglise peaminister Heath taiendas seda arvamisega, et N. Liidu sõjaline võimsus võib pikapeale tekitada poliitilise surve, mõjudes lõhkuvalt Lääne-Euroopa kaitsele, kui hädaohtu aegsasti ei märgata. Hoiatus on seda rohkem õigustatud, et Kreml ise on oma huvisuunda lääne sihis püüdnud hoolikalt moondada teise teeseldud huvisuunaga itta, nagu oleks N .Liit sunnitud ennast seal kaitsma. Tõsiasjad lükkavad selle pettemanöövri armutult ümber.

A.K.

RAAMATURIIUL

Rootsi raamaturul leidub tänavu sügis-talvel mitu välispoliitilist nn. debatiraamatut, mis võiksid ka eestlasist lugejaid huvitada. Alljärgnevalt tutvustame paari neist, tuues ära rootsikeelse tiitli ja kirjastuse.

STALINI TERROR

Inglise kirjaniku ja ajaloolase Robert Conquesti sulest on ilmunud teos, mida praegu peetakse kõike põhjalikumaks Stalini-ajastu uurimuseks, mis üldse on ilmunud. Raamatu pealkirjaks on "Den stora terrorn" (Suur terror), kirjastus Prisma. Inglise originaalväljaanne ilmus juba 1968 ja tänavu anti Inglismaal teos välja ka odavas pocket-book vormis. Kahjuks mitte Rootsis, kahju sellepärast, et Stalini terroriajastu kohta oleks rohkem vaja teadmisi ka noortel, nii rootsi kui eesti teismelistel. Niiöelda normaalhinnaga rootsi raamatud on aga kooliõpilase kassa jaoks liiga kallid.

Oma raamatus "Suur terror" arvestab Conquest üldiselt, et Stalini valitsuse ajastul hukkus vähemalt 20 miljonit inimest, võibolla koguni 30 miljonit. Tegemist oli poliitiliste ettevõtmistega, mille eest diktaator oli otseselt vastutav. Nimetatud arvudesse on kaasa arvestatud ka sundkolhoseerimise ohvrid.

Seega on Stalin inimeste mõrvamise poolest vähemalt sama "eesrindlik" kui tema sakslasest kolleeg Hitler. Kui isegi mitte veelgi jõhkram.

KREMLI PUNANE AADEL

Göteborgi ajalehe Handelstidningeni uus peatoimetaja, doktor Björn Ahlander on kirjutanud raamatu "Revolutionens anatomi" (revolutsiooni anatoomia), Ahlander, kes muuseas oli ka raadio-televisiooni korrespondent Moskvas, analüüsib teravmeelselt ja põhjalikult sotsialistlike revolutsionääride utopistlikke püüdlusi luua mingisugust täiuslikku klassideta ühiskonda. Autor võtab noorte "revoluutsija-prohvetite" teese suurima tõsidusega, kuid arendab nende vildakaid ja tihti poolikuid mõttekäike loogilise lõpptulemuseni. Ühtaegu teeb Ahlander pidevalt võrdlusi arenguga kommunistlikes maades pärast oktoobrirevolutsiooni.

Lõppresultaat sääl on lihtsalt see, et praktiliselt on võimul poliitiline eliit, kes omab diktaatorlikku võimu, tõpselt nii, nagu seda on kirjeldanud oma raamatus "Uus klass" ka jugoslaavlane Milowan Djilas.

KÜNGI TEOS EESTIST

Aldus aktuellt on välja annud toimetaja Andres Küngi raamatu "Estland — en studie i imperialism". EPL veergudel on raamatu kohta olnud küllalt juttu, kuid veelkordselt tuleb alla kriipsutada, et teos on ülimalt kasulik ja peaaegu "klassikaline" õpik nendele noortele, kes ühel või teisel põhjusel ei ole Eesti probleemidega hästi kursis. Seda kas eesti keele puuduluku tundmise tõttu, või siis viibimise tõttu eesti ühiskonnast eemal.

Tuleb aga alla kriipsutada, et Küngi raamatut on "reisijuhina" kasutanud mitmed rootsi ajakirjanikud, kes on Eestis käinud. Hiljem on nad konstateerinud, et nii mitmedki autori poolt avaldatud shokeerivad nadmed venestamise, venelaste jõhkruse ja muu sellise kohta vastavad tõele.

Igal juhul tõestab Küng, et marksistlikud teooriad imperialismi ja kurnamise kohta on täiesti kohaldatavad N. Liidu valitsemissüsteemi kohta Eestis. Olles ise Eestis külas, konstateeris Küng, et kõigest hoolimata on eestlaste rahvustunne ikka veel tugev ja murdmata. Autor toob peale kõige muu ära ka praeguses Eestis esinevaid positiivseid fakte.

USA

Pärastlõuna-kodu juhataja

Stockholmi Eesti Lasteaia juhatus kinnitas eesti laste pärastlõunakodu juhatajaks algkooliõpetaja pr. Lola Puusepa.

Kasvatajateks on prl. Piret Puusepp ja pr. Helle Nurme. Pärastlõunakodu teatavasti võimaldab lastele, kes käivad algkooli esimeses klassis, huvitavat mängu ja ajaviidet kuni nende vanemad neile töölt tulles järele tulevad.

● Kanadas Ontarios, alganud jahihooaeg viis jahipiirkonda ka eestlasist jahimehed. Toronto kalaja jahimeeste seltsi liikmete jahimaad on Geraldtoni metsades, kust tagasi on tuldud vaheldurva õnnetega. Kahenädalasel jahiretkel viibisid äsja Max, Leo ja Hugo Lillebergid ning Albert Lukk, tulles tagasi 3 pödraga, neist üks 30-puudane pödrapull. Laskjaks oli kõige kolme puhul Max Lilleberg.

METSAKODU UUDISMAA

POSTIARVE 69 47 71 FALKÖPING

VABAÕHUPIIRKOND EESTI SKAUTLIKELE NOORTELE

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.) Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaaress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120, 631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00 —0, Eesti Päevaleht Förlags AB, Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 129:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 45:-
Kuu ..... kr. 12:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1971

Andres Laur oma kirjastuse minevikust ja kavatsustest Illustreeritud Suur Piibel

Eesti trükisõna algus vabas maailmas on tihedalt seotud "Orto" nimega, kirjastusega, mille käima pani juba enne sõja lõppu ener ine Andres Laur ja milline on tänaseni lugejaid teeninud perioodilise raamatute väljaandmisega — nüüd juba aastaid asukohaga Torontos. "Orto" oli ka rahvuseepose Kalevipoja väljaandjaid Eerik Haameri illustratsioonidega, just praegu on kirjastus ette valmistamas uut suurväljaannet — suure perekonnapiibli uustrükki, millise kodumaal illustratsioonidega välja andis eestikeelse Piibli 200 a. juubelil kirjastus "Loodus".

Vestlesime Andres Lauriga Raamatukuu puhul nii "Orto" minevikust kui ka olevikust. Kirjastaja jutustab, et ta kodumaalt Soome põgenedes kuidagiviisi ei osanud ette näha, et temast saab kirjastaja ülejäänud elupäeviks, et see kujuneb ta elutööks. Ta jutustab:

— Ühel õhtul istusin Helsingi üliõpilaskohvikus koos Karl Ristikiviga ja Valev Uibopuuga, arutades oma rahva kurba saatust. Eriti masendavana tundus, et meie poisse oli mitu tuhat rindel ja võrdlemisi suur arv lamas haavatutena haiglates, kuid neil ei olnud mitte midagi lugemiseks, sest soome keelt ei valdanud enamuses keegi ja eesti raamat puudus täielikult.

Siis ütles meist keegi, et "mis oleks, kui katsuks välja anda kas või paar raamatut?" Aga kuidas? Asja igakülgselt läbi arutades selgus, et peame katsuma anda lihtsalt omapoolset panust söduritele, sest müügi võimalus antud olukorras ei tulnud kõne allagi.

Leppisime siis nii kokku, et Ristikivi annab oma Eestis ilmunud "Tuli ja raua" ja Uibopuu oma "Vööras kodu" ilma honorarita kordustrükiks ja loevad ise ka trüki korrektuuri. Minu mureks jäi tegelik raamatute väljaandmine. Vajaliku raha sain nii, et müüsin ära oma kaasasoleva margikogu. Kuid Helsingis ei olnud ühtegi trükikoda, kes oleks olnud nõus raha eest trükkima, sest rahal polnud enam mingit väärtust ja nõuti mingit kaupa. Seep ja sigaretid olid ihaldatavamad kaubad. Lahendasin siis selle küsimuse nii, et läksin igal hommikul idast tulevale rongile vastu ja ostsin puhkusele tulevatelt söduritelt seepi ja sigarette ja nendega katsin trükikulud.

Kuid olime hilinenud oma aktsiooniga, sest vahepeal tuli kapitulatsioon, olime ise sunnitud Rootsi minema ja alles mõne kuu pärast saabus järele ka "Tuli ja raud" brožüüritult ja "Vööras kodu" lahtistes poognates.

Andres Laur, kes pagulasena Rootsis asus elama Vadstenasse (millest sai ka Orto esimene keskus), oli, nagu ta ütleb, kujutanud, et ta "selle lühikese aja, mis tuleb maapaos olla" võiks veeta Soomes, kus tal ühistegelasena oli häid kontakte.

Kuid saatus tahtis teisiti. Rootsi tulles ilmnes kohe, et eestlastel laagrites on suur vajadus rootsi keele õpiku järele. Andres Laur organiseeris selle koostamist ja siis tulid ükshteise järele välja "Aabits", "Laulik", Viia Lauri "Rootsi-eesti ja eesti rootsi väike sõnaraamat" ja suur Wieselgreni "Rootsi-eesti sõnaraamat".

—Nii olingi kirjastamise sees, ütleb Andres Laur. Kuid ilukirjanduse osas me osanud midagi ettev õtta. Pakkusin ajalehtede kaudu "Tuli ja rauda", kuid saabus ainult mõni üksik tellimine. Asi oli ju selge:1) õige eesti raamat saab ilmuda ainult väljaspool kodumaad; 2) peale mõne kaasavõetu, puudub meil oma raamat täiesti; 3) raamatute ilmumine peab olema süstemaatiline ja pidev. Ja siis kerkiski see päästev idee: ainuke lahendus on — ühistöö. (Ma ei olnud kunagi kuulnud midagi raamatuklubidest, kuigi Rootsis "Svalan" oli juba kaks aastat vana). Ja siis kuulutasin välja Kirjastus Orto ja koostasin "Liikme õigused ja kohustused".

Nii startis ORTO ja andis ligi 25 aasta jooksul igal kuul välja ühe ilukirjandusliku teose ja palju muid teoseid.

— Kui suur on ORTO senine toodang? Mitu raamatut on ilmunud ja kui suur on leheküljede koguarv?

— Kogu senise tegevuse ajal on "Orto" välja annud kuni käesoleva aasta lõpuni kokku 385 teost. Neist on ilukirjandusliikku proosat — 298, memuaare — 39, luuletuskogusid — 25 ja teaduslikke töid — 24. Kõik kokku 115.158 lehekülge. Sellejuures on huvitaval kombel kõige viljakam aasta olnud 1946, mil ilmus 25 teost, s.t. iga kahe nädala kohta uus teos, ühtekokku 8.160 lehekülge.

— Kas leiate nüüd, et kirjastuse tegevus võinuks olla teistsugune kui alul teadnuks, et see nii kauaks tegutsema jääb? Kas poleks pidanud "Orto" ka Eesti Entsüklopeedia oma töökavasse võtma, millist tühimikku nüüd keegi enam ei suuda täita?

— Ei. Mina tean, et olen annud parima, mis antud olukordades on võimalik olnud ja teinud omapoolselt kõik, mis võimalik meie emakeele arendamisele ja edasikestmisele.

"Eesti Entsüklopeedia" väljaandmine oli "Ortol" kavas juba 1947 aastal. Kuna aga suur entsüklopeedia on aegade muutudes liiga ajast maha jäänud ja ajakohastamine liiga suurte kuludega oleks olnud seotud, sellepärast kavatseseime välja anda kordustrükki Eestis ilmunud "Väike entsüklopeediast", (umbes nii nagu soomlastel on "Pikku jättiläinen" — väike hiiglane) fotofehnikas. Kuid proovidel selgus, et see oli omal ajal trükitud nii õhukesele paberile, et pildid ja isegi tekst paistsid läbi ja seega ei tulnud fotografeerimine kõne alla ja uuesti ladumine oleks raamatu liiga kalliks teinud. Seega tuli mõttest loobuda.

— Milline on "Orto" praegune tegevus? Kas kuue raamatu väljaandmine aastas suudab hoida kirjastuse majanduslikult käigus?

— Muidugi mitte. Kui raamatu väljaandmine oleks tasuv, siis peaks ju igaühel selge olema, et 12 raamatut aastas on kasulikum väljaanda kui kuus. Kuuele raamatule läksime sellepärast üle, et seega vähendada liikmetel aastas raamatute eest väljaantavat rahasummat ja seega juurde meelitada uusi liikmeid ja teiseks väiksema arvu raamatute väljaandmine vähendab trükikoja koormust ja jätab rohkem aega tegeleda nende töödega, mis aitavad raamatuid kirjastada. Kuue raamatuga aastas loodame veel mõni aasta töötada. Ka 1972 aastal ilmuvate raamatute käsikirjad on juba enam-vähem sahtlis.

— Teil on päevakorras suure illustreeritud Piibli väljaandmine?

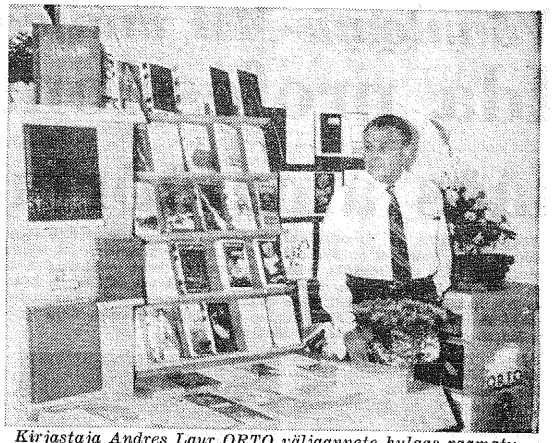
—Suur Perekonna Piibel on minule olnud südameasjaks juba aastaid, sest see on igale perekonnale nagu põhjaankur kuhu vastavatele lehekülgedele sisse kantakse kõik, mis perekonna liikmetega juhtub. Teiseks on sarnasel suure ja piltiderohkel Piiblil ka oma missiooni osa täita, sest sellest raamatust on iga laps otsekohe huvitatud ja hakkab seda peale piltide vaatamist ka lugema,et teada saada mida need pildid õieti tähendavad. Tavalisel Piiblil seda külgetõmbe jõudu ei ole.

Sarnase Piibli väljaandmine on tohutu suur töö (1300 suurt lehekülge + värvilised pildid) ja nõuab suurt kapitali. Eestis kirjastus "Loodus" andis selle välja Haridusministeeriumi suure toetusega. Meil ei ole toetust kusagilt saada — olen selgitanud seda mitme piibliseltsiga. Jääb üle ainult meie oma jõud Lähemal ajal alustame selle jõu selgitamisele. On vaja 600 ettetellijat, kes on nõus maksma 200 krooni. Vastav ringküsimus "Orto" liikmeskonnas töi ainult saja tellija ümber. Kui käesoleva aasta jõuluks saaksime veel juurde 500 tellijat, siis võiks Piibel ilmuda 1972 aasta sügisel.

— Kuidas näete kirjastajana eesti pagulaskirjanduse tulevikku?

— On moodi läinud, et nii ajakirjanduses kui ka kõnepultidest käsitatakse seda küsimust väga pessimistlikult. Üldise ohkamisena kõlab, et vanad kaovad (surevad) ära ja noored ei astu asemele. See on liiga lihtsameelne asja käsitamine ja ilmaaegu süü noorte peale veeretamine. See oleks õige ainult sel juhul kui iga "vana" ja lugeda oskav inimene oleks liige.

Aga tegelikult igast sajast n.ö. vanast on raamatu ostjaid vähem kui kümme inimest. Ja see ühekssakümmend, kes eemale hoiavad, süüdistavad noorust...

Kirjastaja Andres Laur ORTO väljaannete hulgas raamatunäitusel Torontos.

Olen ikka veel eestlaste kultuurihuvide suhtes optimist, tlen, et rihuvide suhtes optimist, ütlen, et katki pole midagi ja asjad areneval normaalselt.

Kuubalased viisadeta konverentsil

NEW ORLEANS — USA võimud otsustasid maalt välja saata 19-liikmelise Kuuba delegatsiooni, kes saabus New Orleansi rahvusvahelisele suhkrukonverentsile ilma USA viisadeta.

Kuubalased keeldusid lahkumast enne 5. novembrit, millal konverents lõppes ja palgutati valve all Hilton Inni luksushotelli, kus USA valitsus kandis nende elamiskulud. Nagu ajaleht kirjutavad, serveeriti neile isegi hommikueine voodis. Kuubast väidetakse, et kuna Kuuba on maailma suurim suhkrutootja, omab ta täieliku õiguse selle ala rahvusvahelisest konverentsist osavõtmisest.

Ettetellimine seinakaardile

Koolides, täienduskoolides ja kodudes on juba kaua tuntud vajadust Eesti seinakaardi järele. Selle vajaduse rahuldamiseks esitas hiljuti Eesti Komitee Kooli- ja noortetoimkond ettepaneku Rootsi-Eesti Õpperaamatufondile sobiva Eesti seinakaardi väljaandmiseks. Fondi juhatus, kaalunud ja selgitanud küsimust, leidis, et majanduslikel kaalutlustel võib seinakaardi väljaandmine toime tulla ainult ettetellimiste korras.

Kaardi suurte trükkimiskuludega arvestades otsustaski Fondi juhatus läbi viia kaardi väljaandmise ettetellimiste korras.

Eesti kaart valmistatakse professor Tammekandi suure kaardi järele, kuid vähendatud kujul, nimelt suuruses 100x400 cm, värvitrükis: sininemust-roheline-punane, pruun, kollane. Ettetellimiste hinnaks on 50:-, müügihinnaks on pärast kaardi ilmumist 80:- eksemplarilt.

Ettetellimisi võetakse vastu aadressil: Rootsi-Eesti Õpperaamatufond, Drottninggatan 85, 1 tr., 111 60 Stockholm. Ettetellimisel või hiljemalt enne kaardi trükkiandmist,millest ettetellijaid informeeritakse kirja teel, palutakse kaardi ettetellimishind 50:- tasuda postgiroarvele nr. 19 34 55-3 (Svensk-Estniska Läroboksfonden).

Kui ei leidu ettetellijaid küllaldasel arvul ja seega Eesti kaardi väljaandmine ära jääb, saadetakse sissemaksetud summad ettetellijaile tagasi hiljemalt 1972 lõpul.

PAGULUSES KÕIGE SUUREM SÜNDMUS ILMUB

Suur Piibel

Juba mitu aastat oleme tegelenud suure, illustreeritud

PEREKONNA PIIBLI

väljaandmise küsimusega, sest meil on teada, et selle järele on tungiv tarvidus, millest ei saa mööda minna,

SEST: 1. Piibel on paljudele hingeliseks tarviduseks.

2. On iga perekonna kroonika ja põhjaankur, kuhu märgitakse vastavatele lehekülgedele kõik mis perekonnas juhtub: abiellumised, sünnid, ristsed, leeritamised, surmad jne. jne.

3. Oma huvitava ja aukartust äratava välimusega ning pildirikkusega meelitab igaühte ja eriti lapsi seda lugema ning seega juhatab teed Usu, Kiriku ja Jumala juurde.

Neil kaalutlustel oleme otsustanud välja anda SUURE PEREKONNA PIIBLI samal kujul kui seda tegi Eestis kirjastus "Loodus" Eesti Piibli 200 aasta juubelil.

See sisaldab 1300 leheküljel Uue ja Vana Testamendi ja Apokriiva raamatud. Kaunistustena 226 leheküljelist G. Doré graviüüri ja värvipilte teistelt suuremeistritelt.

Köide tuleb ilusaim ja väärikaim mida on võimalik teha nii tähtsale raamatule.

Kogu selle suure tööga meie üksinda toime ei tule ja sellepärast palume kaasmaalaste abi ning loodame sellele. Piibli eeltellimise hind on nii kalkuleeritud, et see katab ainult tegelikud valmistamise kulud

seega ainult Kr. 200:-

mis tuleks tasuda järgmiselt: tellimise andmisel kr. 50:— ja igal järgneval kuul, kolme kuu jooksul kr. 50:— Loodame, et see tasumise moodus palju hõlbustab ettetellimist. Pärast ilmumist on PIIBLI hind Kr. 250:— Piiblit trükitakse ainult väga väheset määral üle eeltellijate arvu.

Kõigi eeltellijate nimed trükitakse erilehele, kui selle suure ürituse kaasaaitajad ja "raiutakse raamatusse". Kõik eksemplarid on nummerdatud.

Palume tungivalt eeltellimised ära saata enne Jõulupühi, et PIIBEL võiks ilmuda umbes kuue kuu jooksul.

Eeltellimised palume saata ORTO esindajale Rootsis, pr. Irina Aug'ile, aadress: Farstavägen 87, 8 trp., 123 47 Farsta, ühtlasi tasudes Kr. 50:— tema pgiro arvele nr. 75 68 40-5.

Ü. E. K. ORTO

Võimlemis-MM muljed:
Ida professionaalne, lääs amatöörtasemel

MALMÖ (EPL) — Gymnastique Moderne'i maailmameistrivõistlustelt naasnud Rootsi Võimlemisliidu esindaja Tiina Leesment on Sydsvenska Dagbladetile kinnitanud, et tema arvates olnuks Havannas Malmö-tüdrukutel, keda Võimlemisliit välja ei saatnud, seekord pronksmedali-shanss, kuna sellele kohale pretendeerivatel tshehhidel esinemine ebaõnnestus ja nad langesid nende kvalifikatsioonidele mittevastavale seitsmendale kohale. Võimlemisliit saatis välja individuaalvõistleja Eva Ericssoni Uppsalast, kel väljavaateid oli umbes 15-ndale kohale ja kes treeningul jalaluumõrastamise tõttu sooluks võistelda ei saanud, nii et Rootsi langes otseselt võistlustest täielikult välja.

Tiina Leesment esindas Rootsi Võimlemisliitu Havannas Gymnastique Moderne MM-võistlustel.

Vestleme Tiina Leesmentiga Havanna muljetest ka omapoolselt, kes muide kuulub ka Rootsi Võimlemisliidu juhatusse. Ta on aktiivne võimleja tema ema Leida Leesmenti võimlemisühingus Malmö-flickorna ja töötab võimlesmisõpetajana. Palume teda kõigepealt selgitada, milles seisneb too publikule üsna vähe tuntud mõiste "Gymnastique Moderne"?

— Mõiste on nii vähe tuntud, et ka Malmö-flickorna eelmisele Maailmameistrivõistlusele Varnasse sõites ei tunnud kõiki reegleid — olime vaid näinud Kopenhaagenis eelmisi maailmameistrivõistlusi vaatlejaina kaks aastat varem. Kogu mõiste on loodud õieti idariikides, kes sellele spordiharule on annud otse professionaalse ilme ja seni toimunud võistlustel selle tõttu moodustavad nagu mingi eriklassi, kuhu teised vaevalt küündivad. Gymnastique Moderne maailmameistrivõistlusteks määratakse ette, milliseid võimlemisriistu tuleb võistlusel obligatoorselt kasutada, näit. tänavu oli kasutusel nii pallid kui rõngad. Kuueliikmeline võistkond tuli seega liikuma panna nii, et pooled tarvitavad rõngaid, pooled palle. Nagu iluuisklemiselgi, hinnatakse siin ühelt poolt kunstilist üldmuljet ja teiselt poolt tehnilist teostust ja raskust. Kummagis osas antakse maksimaalselt 10 punkti. Kui olime Malmöflickor võistkonnaga Rootsit esindamas Varnas siis saime näiteks oma esinemise kunstilise üldmulje eest 9 punkti, mis ei olnud kuigi palju vähem esikohti jaganud bulgaarlastest ja venelastest, kes said vastavalt 9,6 ja 9,5 punkti), kuid kuna meil puudus aim tehnilise raskuse hindamisest, siis sellel poolel saime vähem punkte, tulemusega, et jäime ainult kuuendaks. Kuid kõike on võimalik ära õppida ja ka siis, kui vastased on saanud tugeva balletikooli. Malmö-Flickorna eliitvõimlejad on väljaspool tavalist tööd erihuvina viimasel ajal treeninud just gymnastique moderne'i ja tulemused on olnud tähelepandavad — meie alus on siiski küllalt tugev. Kui näit. kasutusele tuli meile senini vähetuntud riist rõngas, siis läks sellega kohanemine ülikiiresti.

— Nimetasite Sydsvenska Dagbladetis, et Malmöflickor võistkonnal olnud medalivõimalusi. Kas võistkond oli treenitud MM-võistlusiks?

— Seda üsna süstemaatiliselt. Õpisime selle ala põhja ära ja juba suvel oli meil programm valmis,kuigi mitte siis veel põhjalikult ette valmistatud. Rootsi meistrivõistlustel, kus tulime esikohale vaba võimlemisriistaga võimlemises, proovisime võimeid katseks ka gymnastique moderne poolel, kus võistkonnal ebaõnnestus ja jäime teiseks Huskvarna järel. See põhjustaski Võimlemisliidu seisukoha, et tänavu võistkonda maailmameistrivõistlusile ei saadeta. Kui siis hiljem septembris võitsime Saksamaal sakslasi ja taanlasi ning ka rootsi meistrit Huskvarnat (kes jäi viiendaks), siis oli aeg ülesandmiseks juba möödunud. Kümnest viimasest esinemisest õnnestus asi perfekiselt kaheksal korral ja see oleks tohtinud olla küllalt soliidne kvalifikatsioon. Võimlemisliit kartis aga, et hilinenud ülesandmise puhul võinuks võistlustel kerkida diskvalifitseerimisprobleem. Arvan ise, et meil olnud tshehhide ebaõnnestumise tõttu pronksmedalishanss, mille nüüd sai Itaalia. Konkurentsis oli Havannas vaid 9 riiki Varna 16 vastu.

— Kanada-eestlased tulid kaheksandaks, seega eelviimaseks?

— Jah, nad olid eespool Mehhikot. Nad olid selle ala võistlusel aga esmakordselt ja neil on ilmseid arenemisvõimalusi. Emmi Tõkke individuaalvõimlejad Uus-Meremaalt olid aga ilmselt gymnastique moderne'iga hästi tuttavad.

— Nii siis sihite järgmiste Maailmameistrivõistluste poole?

— Nii see on. Kahe aasta pärast toimuvad MM-võistlused Hollandis ja tõenäoliselt palju suurema arvu rahvuste osavõtul. Tõenäoliselt on võistluspaigaks Amsterdam ja võistkonnavõistluses on obligatoorseteks riistadeks hüppenöörid.

Kas teie lapsed ja lapselapsed loevad

EESTI PÄEVA-LEHTE?

Selle kaudu seotakse nad eestlusega ja Eesti probleemidega. Paljud vanemad peavad oluliseks tellida lehte ka oma lastele kingitusena, et nad harjuksid eesti oma lehte lugema.

SOOVITAGE EESTI PÄEVALEHTE NENDELE, KES VEEL EI OLE TELLIJAD

EPL saadab meeleldi proovinumbreid.

Kohalik elu

GÖTEBORG

E. Maja klubi teatab

Göteborgi Eesti Maja on suletud 8/12—9/1. Juhatus palub kaasmaalasi juba varakult reserveerida aega 31. detsembri jaoks, et Klubi traditsiooniliselt Vana-aasta peol uut aastat vastu võtta. Lähemaid teateid peo kohta avaldatakse hiljem.

STOCKHOLM

Tartu ülikooli aktus

E VTartu Ülikooli 52. aastapäeva aktus toimub Eesti Teaduslik Selts Rootsis ja Stockholmi Eesti Osakonna korraldusel Handelshögskola aulas, Sveavägen 65 neljapäeval, 2. detsembril algusega kell 18.30.

Kavas: Avasõna ETSR esimehelt prof. Blumfeldtilt, esineb Stockholmi Eesti Naiskoor, kandes ette Härma, Kappi ja Tubina helitöid ning teadusliku ettekande peab prof. Harald Perlitz. Kuulutatakse välja järgmise aasta võistlustööde teemad ning tehakse teatavaks käesoleva aasta võistlustulemused. Lõppsõna ütleb ETSR juhatuse liige, metsateadlane Bernhard Tuiskvere.

UPPSALA

Perekondlik jõuluõhtu

Pühapäeval, 19. dets. kell 15 toimub Eesti Kodus perekondlik jõuluõhtu, kus vaimuliku kõnega esineb praost J. Aunver, jõululaulé saadab pr. H. Nõu, ilmub jõuluvana kingitustepakkidega, kuuleme lastelt esinemisi. Laste pakkide asjus palutakse üles anda E. Setlsi juhatusliikmeile kuni 15. dets.

UPPSALA

Loeng Vabadussõjast

Laupäeval, 4. dets. kell 16.00 toimub Eesti Kodus, Geijersgatan 12 A hr. Paul Hinno loeng Eesti Seltsi ajaloolis-ühiskondlike loengute sarjas ainel: "Kilde Eesti vabadussõjast".Osavõtjaile kohvilaud kaetud. Kõik kaasmaalased on teretulnud!

Sport

Toivo Kurg 550 kilo

Tõstesport on ala, millel eestlased praegu kõige edukamalt kaitsevad oma au. N.n. maanoorte üleliidulistel võistlustel Armeenias osutus üliraskekaalus parimaks Toivo Kurg kogusummaga 550 kilo. Ainult Talts (585) ja Utsar (552,5) on enamaga jagu saanud. Heidame pilgu eesti rekordite omanikele eri kaalukategooriates. Helveskaalus William Juss 242,5 kilo, kärbes- Leo Uibokand 297,5, sulg- Edvin Tsirit 327,5, kergeMati Sõber 370, kergekesk- Igor Algus 425, keek- Mati Luht 442,5, poolraske- Jaan Talts 512,5, raske- Jaan Talts 585 (maailmarekord), üliraske-Toivo Kurg 550.

Treener võitis kasvandikke

Rootsi riiklik treener tõstespordis, eesti-rootslane Sven Borrman, on heaks eeskujuks oma kasvandikele. Ta võitis nimelt Stockholmi piirkonna tõstevõistluste raskekaalu kogusummaga 442,5 kilo (tõukas uueks rekordiks 163 kilo). Borrman on olnud aktiivne tõstesportlane juba 50-ndaist aastaist. Tema parimaks tulemuseks on 445 kilo poolraskekaalus.

Meie parimad kergejõustiklased

Meie kergejõustiklastest pääses maailma 1971.a. 20 parima edetabelisse 6 meest (1970:3). Need olid tõkkejooksja Kalju Jurkatamm, takistusjooksja Ilmar Ruus, kõrgushüppaja Jüri Tarmak, kaugushüppaja Tõnu Lepik, kettaheitja Veljo Kuusemäe ja kümnevõistleja Jüri Otsmaa.

Toivo Kooviti võidud

Sügise edukaimaks pikamaajooksjaks, n.ü. staieriks, on olnud Toivo Koovit, kes võitis jooksu ümber Viljandi linna ja järgmisel päeval jooksu ümber Maardu järve.

Leidub ka veoautosport

Tallinnas korraldati autode vigursõidu võistlused Sõiduautode klassis startis 25 võistlejat (Volgaga) ja veoautode klassis 16. Loeme "Spordilehest", et N. Liidu kahekordne meister veoautode mitmevõistluses Kaupo Virk (autobaas nr. 16) oli ainus veoautojuht, kes läbis kõik vigurid puhtalt.

Ardo Tamm 60-aastane

Ardo Tamm

Helsingborgis tähistas oma 60. aastast sünnipäeva insener Ardo Tamm.

Juubilar on sündinud 22.11.1911 Kuressaare linnas, Saaremaal. Lõpetanud Eidepere klaasitööstuse kutsekooli. Töötanud Lorupi klassivabrikus tööstusosak. juhatajana ja hiljem Tartu klaasivabrikus tehnilise juhatajana. Täiendanud end oma erialal Lätis ja Soomes. Rootsi saabus üle Soome. Paguluse algaastail elas kauemat aega koos perekonnaga Põhja-Rootsis kust hiljem tuli Lõuna-Rootsi ja lõpuks Helsingborgi. Rootsis olles on omandanud inseneri kutse ja töötab A/S Finduse juures inseneriina tehnilise planeerimise alal. Viibinud stipendiaadina USA-s ja Kanadas.

Juubilar on aktiivselt kaasa aidanud eesti orgide töös, olles praegult Helsingborgi Eesti Pihtkonna esimeheks. Valitud saadikuks Lõuna-Rootsi kog. nõukogus, Helsingborgi Eesti Ühingu liige, kuulub Rahvusliku Koostöö Keskuse Hbg. osakonna juhatusse Aktiivselt osavõtnud teatritööst, on lõpetanud kodumaal Tallinna Teatrikooli.

Juubilari õnnitlevad, tervitavad ja pikka iga soovivad kõik Sinu sõbrad, tuttavad ja aatekaaslased.

H.Ö.

Jõuluõhtu väikestele ja suurtele

Palju aastaid on eesti algkooli jõulupidu Stockholmis olnud tõeline eesti jõulusündmus nii noortele kui vanadele. Teisiti pole see ka tänavu, kui pühapäeval, 12. detsembril kell 14.00 Bohusgatani koolimajas (aadress Bohusgatan 24-26) algab eesti jõulupidu.

Jälle on tegevusse rakendatud kooli õpilased ja õpetajad, lastevanemad, lavameistrid, dekoraatorid, näitejuhid ja näitlejad, et kooli sõpradele ja tulevastele õpilastele pakkuda ilusat jõuluelamust. Jälle tunglevad mudilased säravi silmi näitelava ees, et jälgida kõiki lõbusaid sündmusi nalja, laulu ja tantsudega, mis laval toimuvad.

Jõulupidu algab abipaost Konrad Veemi vaimuliku talitusega, mille järele kooli noored talendid esitavad ettekandeid. Ka tänavu on Ao Vaks kirjutanud ja lavastanud originaalnäidendi, mis kannab nime "Viimane rong Ti-di Tutelaast". Selles tükis sünnib palju seiklusrikkaid asju, mida esitab meie noorem lavakunstnike generatsioon kooli õpilaskonnast. Võibolla mõni vanem pealtvaataja unustab ajajooksul lavastuse üksikasjad, kuid lastele jäävad need meelde eluajaks. Loomulikult on hoolitsetud fantaasiarikka lavapildi eest.

Nagu ikka, kujuneb kõige nooremate sündmuseks eesti jõuluvana saabumine. Tema kinkekott sisaldab kingitusi nendele lastele, kelle soovid on jõuluvanale teada antud kooli kantselei kaudu, Brunnsgatan 11, tel. 10 64 26 hiljemalt 8. detsembriks. Kingisoove võtavad vastu ka kooli õpilased kuni selle tähtajani. Jõulukingiga on seotud väike kulu, viis krooni, mis tuleb õigeks ajaks tasuda. Pääs sellele toredale jõulupidule maksab täiskasvanutele 10:-, õppivaile noortele 2:-, kooli õpilastele ja koolieelikutele tasuta.

Stockholmi Eesti Algkooli jõulupeod on alati olnud publikust rikkad, kus vanaisa ja vanaema seisus saab kokku lastelastega. Need, kelle süda leiab jõulusoojust laste silmasärast, ei tohiks sellelt sündmuselt puududa. Kool, lastevanemad ja kooli sõbrad loodavad, et kokku tuleb palju rahvast.

H. Talviku intervjuu Tallinnas

Okupatsioonilcht "Sirp ja vasar" avaldas intervjuu Rootslst Tallinnasse oma näitusele tulnud kunstnik Hermann Talvikuga, kes on näitusel pildistatud koos oma abikaasa ja kahe tütrega.

Ettevaatamatult on toimetus valinud illustratsiooniks linoollõike "Vabanemine", mis kujutab idast lääne pögenevat inimfiguuri, kellele idast järele sirutavad haaravad käed...

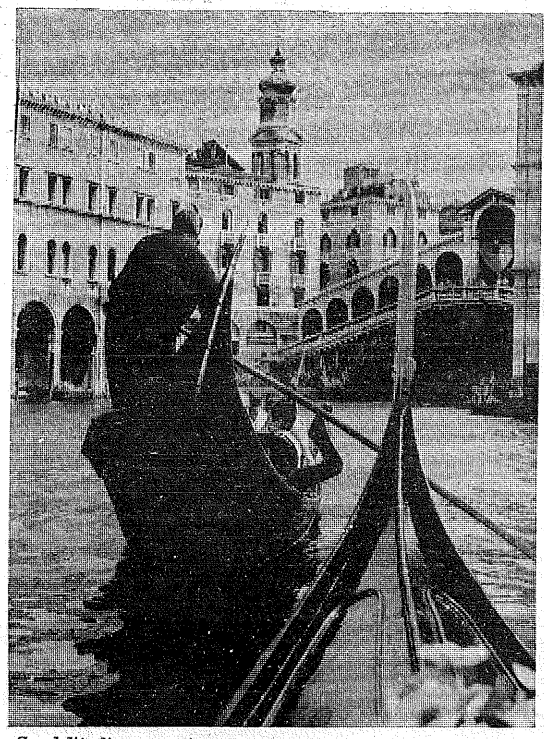
Intervjuus jutustab Talvik oma ateljeest Funäsdaleni mägimaastikus, annab aru oma senistest näitustest ja märgib, et ta okup. Eestisse viis kaasa 170 tööd viimase 15 aasta loomingust.

● **New Yorgi Pratt Institute kutsus abiõppejõu kohale arhitekt Jaan Kangro, kes valmistub praegu magistri kraadile arhitektuuri alal.**

Veneetsia on ohus:

Linn, mis tõusis laguunist ja ähvardab sinna uppuda

(VE) Maailma üks kuulsamaid ja omapärasemaid linnu Veneetsia on suremas. Linn vajub toll-tollilt mere rüppe, vesi tõuseb järjekindlalt, linna majale alusmüürid lagunevad, elamud muutuvad elamiskõlbmatuks ja kogu Veneetsiat ümbritsev laguum muutub roiskvete väljakuks. Veneetsia elanikud on seni linna tulevikku suhtunud suurima ükskõiksusega, kuid viimasel ajal on hädakisa muutunud suureks, eriti pärast 1966. aastal novembris toimunud veetõusu,mi. ähvardas kogu linna uputada.

Gondelite linn on vajumas . . .

Veneetsiat ümbritsev laguun on 60 km pikk, 8—14 km lai ja suuremas osas selles veekogus ulatub vesi ainult põlvini. Laguun moodustab omapäraselt ilusa, kuid siiski ebatavalise vaatepildi, kus sood vahelduvad mudaste kallastega ning saarte ja poolsaartega. Vesi on paiguti niimadal et mööningates lahtedes saavad liikuda ainult väikesed aerupaadid.

Samal ajal on aga lahes ka laevateid, mida saavad kasutada suurimad tanklaevad.

Mere poolt küljest kaitseb lahte ja Veneetsiat kolm kitsast saart, mis ei ole midagi muud kui pikendatud liivaküünid.

Veneetsia on suutnud aastasadade jooksul säilitada delfkaatse tasakaalu teda ümbritsevate vete ja linna vahel, kusjuures märkimisväärset rolli mängivad tõusud ja mõõnad. Tõusu ajal pääsevad Veneetsia sadamasse isegi 60 000 tonnised tanklaevad ning kuus tundi hiljem hakkab vesi alanema, viies kaasa kanalitesse ja lahte heidetud linna köntsa ja roiskveed. See looduslik "puhastusoperatsioon" toimub ööpäeva jooksul kaks korda, väljaarvatud kõrgvete (acqua alta) ajal.

Acqua alta ongi Venetsiale kõige suuremaks ohuks ning see tekib siis kui baromeetriline surve rannikupiirkondades veepinnale väheneb ning vesi selle tagajärjel tõuseb.

Veetõusule aitavad sageli kaasa Aadria meres puhuvad soojad kagutuuled. Baromeetriline surve ja siracco tuul ei lase mööna tulekul vett langeda ja kui mõõnale järgneb uus tõus siis pressib see lahte juurde uut vett ning selle tagajärjeks on Veneetsias ja selle piirkonnas uputus.

Esimene täpne mõõtmine uputuse puhul teostati Venetsias 1867 ning siis tehti kindlaks, et veetõus ulatub viiele jalale. 1917—1967 on Veneetsia veeuputuse küüsis olnud nelikümmend korda. 3. novembril 1966 muutus olukord katastroofiliseks, kuna vihmasajud, tugevad tuuled ja madal rõhk tekitasid Venetsias ja selle piirkonnas tohutu veetõusu. 12 meetri kõrgused lained tormasid üle lahte kaitsvate saarte ja purustasid täielikult Lido elegantse supelranna. Vesi tõusis 2 m üle normaalse seisu ning ujutas üle Veneetsia 177 kanalit ja 15.000 maja, mille alumistel korrustel elab 16.000 inimest, kirikud ja avalikud hooned ning väljakud.

Linna 127 000 elanikku jäid ilma elektrita ning side välismaailmaga katkes.

Acqua alta periood kestis 24 tundi. Kõige pinevam oli olukord õhtul kella kuue ajal, mil vesi ole kõrgseisus ning oli karta tuule ja tormi suurenemist, mis oleks lõppenud linna hävinemisega. Kuid siis juhtus ime: tuul keeras äkki edelasse, mille tulemusena vesi hakkas alanema ning linn oli päästetud. Aga kui kauaks?

Teadlased on selgitanud, et polaarjää sulamise tulemusena kerkib ookeanide ja meredе veepind aeglaselt kuid järjekindlalt ning Veneetsia rannas ulatub see tõus kümne aasta jooksul 15 mm. Samal ajal on aga kindlaks tehtud, et linn vajub aegamööda madalamale. Nii on selgunud, et Grand kanali juures asuv Palazzo Loredan on 1908—1961 vajunud 13,4 cm, Basilica Piazza San Marcol vajus 12,50 cm ja suur Campanile 18.3 cm. Ühtlasi kinnitatakse, et vajumise tempo suureneb iga aastaga.

Kui arvestada kõigi nende arvudega ja ekspertide kalkulatsioonidega, siis on Veneetsia 70 aasta jooksul vee alla vajunud.

Tundub skandaalsena, et viimastel aastatel on laguuni piirkonnas teostatud ainult selliseid ehitusprojekte, mis muudavad olukorra veelgi halvemaks. Nii on laguunis täidetud suured alad, mis peavad moodustama baasise kolmele tööstuspiirkonnale, kusjuures ühe piirkonna täitmiseks saadi mulda ja liiva lahte kaevatavast uuest sügavast veeteest. Praegu ei tea keegi, millised tagajärjed on laguuni täitmisel ja uue veete kaevamisel Veneetsia saatusele, kuid kogumused kinnitavad, et linn on kõrgveega eriti hädas olnud pärast seda kui nende töödega alustati.

Veneetsia elanikkonnale on kujunenud suurteks aadrilaskjateks laguuni rannikul asuvad linnad Marghera ja Mestre, kuhu on kolinud rohkel arvul Veneetsia elanikke, peamiselt noori. Veneetsia elanike arv on 1952—67 kahanenud 1900.000-lt kuni 130.000-ni, kuna Marghera ja Mestre elanikkude arv on kahekordistunud, ulatudes nüüd ligemale 200.000-le. Kuna noorem generatsioon Veneetsiast lahkub, siis on Veneetsia kujunenud vanade linnaks.

Tööstus, kaubandus ja isegi turism on selle all kannatanud ning on väljasuremise ohus.

Margherast on kujunenud suur tööstuslinn ja õlisadam, mille roiskveed lastakse kõik Veneetsia laguuni. Lagunis on masendavaks vaatepildiks Marghera juures asuv suur mudane rannik, mis on linna jäätmete väljaveokohaks ja prügimäeks. Siin ootavad tuhanded tonnid plastist kottidesse paigutatud jäätmed tõusuvett, mis kannab kogu rämpsu kajakate metsiku kisa saatel laguuni teistesse osadessa või merele. Margherast ja Mestrets kandub Veneetsia kohale ka õlist vabrikute suitsu mis seal soolase ja niiske merehuga ja paljudest mootorpaatidest tekkinud gaasidega segunedes moodustab raskelt hingatava õhu.

Linna päästmiseks on moodustatud 70 liikmeline komisjon, kes on aga seni väga vähe ära teinud. Märkimisväärsemaid tulemusi on saavutanud finantsettevõtte Italia Nostra Veneetsia osakond, kes on võidelnud edukalt linnanõukogu kummaliste plaanide vastu linna moderniseerimiseks ja ümberehitamiseks.

Linnanõukogu on üritanud Veneetsia ühendamist mannermaaga suure maantee abil ning on pidanud plaane paljude kanalite täitmiseks, mis hävitaksid linna omapära ja oleksid talle surmakella löökideks.

Venezia Nostra on viinud asja isegi nii kaugele, et Veneetsia saatuse vastu on hakanud huvi tundma UNESCO ja mitmed riigid, kus on moodustatud mitmesuguseid organisatsioone ajaloolise linna päästmiseks. Raskused seisavad aga selles et Veneetsia probleemid on nii sügavad, suured ja kaugeleulatuvad, et üksi riik, isegi maailma rikkamad riigid, ei suuda maksta neid arveid, mis tekivad paratamatult Veneetsia päästmisel. Kui Itaalia valitsus alustaks ülerligilist aktsiooni Veneetsia säilitamiseks ja sinna eelarve korras suurte summade investeerimiseks, siis tekitaks see kindlasti rahvahulkade seas suurt vastuseisu, kuna paljud ei ole Veneetsiast üldse huvitatudö Nad pole seda linna kunagi näinud, ei saa seda kunagi nägema ning — ei taha seda kunagi näha.

● Stockholmis kuulutati abiellujatena maha med. kand. Rein Palk ja ekon stud. Marje Koop.

● Dr. Felix Oinas on kutsutud jõulude ajal Chicagos toimuvale Slaavi ja Ida-Euroopa õppejõudude Ühingu konverentsile kõnelema rahvaluulest ja selle uurimisest totalitaarse rezhiimi all.

Taltsutamata looduse jõud ja taltsutatud

Käesolevas kolmandas ja viimases reisikirjas Islandilt käsitleb Johannes Kant Islandi kui vulkaanide maad, kus on olnud suuri looduskatastroofe ning merest "kasvanud" äkki uusi saari. Islandlased on rakendanud osa looduse jõududest oma teeistusse, näit. kasutades kuumaveeallikaid küttena elamutes.

Kuumavee allikaid leidub madalmaal ja ka mägedes kuni 1500 m kõrguseni. Kuulsaim neist. Suur Geysir magas nüüd ja võib ärgata millal tahes. Oli võimalus näha sellest väiksemat, kus iga 3—4 min järele mühina saatel kerkis maast 20 m kõrgune aurav veesammas. Ka seda juhtus, et oodatud ajal veesammas jäi tõusamata kerkis vaid madal pobisev veekuhi. Seal läheduses on hulk allikaid, mis pidevalt vaikselt oma kuumaves maapinnale saadavad, kuid puudub tagatis, et nad selliselt taltasaks jäävad, kogemused sunnivad ikka ettevaatusele. Tuleb kõndida märgitud radadel, sest kõrvale astudes jalg võib sattuda kuuma vette.

Islandi saar on kõige elavama vulkaanilise tegevusega maa-ala maailmas. Laavakive ja väljapursete muid jälgi on näha kõikjal.

Eelpool mainitud Suure Geysiri kõrval veelgi kuulsamad on tulemäed Hekla 1557 m ja Askja 1460 m kõrgused.

Rääkimata neilt öudust tekitavast tegevusest kauges minevikus, nad on olnud ärkvel alles hiljuti.

1947 a. Hekla määratses võimsalt kolme kuu vältel ning järk-järguliseks kustumiseks kulus üheksa kuud.

Ühekuine sumbutatud tegevus ilmnes veel 1970 aastal.

Askja purskas suitsu ja sädemeid viimati 1961/62 aastal. Nad on vaikinud, kuid — kui kauaks?

Tulemägede hilisemat — näiliselt rahulikumat — tegevust kirjeldades giid lisas: "Ehk ometi lõpuks kustuvad!"

Kalur Vestmanna saarte juures 14. nov. 1963 a. nägi merest tõusvat kõrgeid tuha ja suitsu sambaid. — Vulkaaniline väljapurse oli toimunud, sündis uus saar, see sai nimeks Surtsey.

See, Ruhnu saare suurune kaljusaar asub 20 km. kaugusel Islandi edelapoolsest kaldast.

Giid bussis juhtis tähelepanu taimestikule. Siin rohi, lilled ja pöösasmets, mis lõppeb selgepiiriliselt ja pinnakatteks järgnevalt on ainult madal tärkav sammal küimnete kilomeetrite ulatuses. Kunagi ammu see ala oli langenud vulkaanilise-tuha ohvriks. Kõik kasvav hävis ja nüüdne sammal tähistab elutekke ja eluarenguloo ühte pikka ajajärku.

1783. a. üks osa saarest kaeti vulkaanilise tuhaga. Näljahädast pääsemiseks sisemaa elanikkond hakkas põgenema mereranda.

See loodusõnnetus on jäänud rahva mälestusse ja on inspireerinud kunstniku, kes mõjuva skulptuuri kaudu manab esile selle olukorra tõsiduse.

See skulptuur asub Reykjavikis National Muuseumi ees ja kujutab randa põgenevat meest. Tema kannab mingi riidega turjale seotud naist, kes on haige või näljast nõrkenud. Mees hoiab käevarrel istuvat last ja enda meeleheites pilk on sunnatud kaugusse.

Selles loodusõnnetuses pääsesid need, kes randa jõudsid.

Islandlased trotsides looduse ähvardusi, on loonud eluseme ja — võimalused oma rahvale. Teades nüüd, et tarbeelu moderniseerimine on toimunud viimase viiekümne aasta kestel, siis võime arvata, et areng on toimunud revolutsioonilise kiiruse ja otse plahvatusliku ägedusega.

Nüüd sinna minnes leiame eest maa sõbraliku rahvaga ja kõrge elustandardiga.

Mõjuvamalt kui jää, iseloomustavad seda maad just tuli, tuhk ja sädemed ning sellest näeme, et sellele maale tabavaima nime — "Sädemete saar" — andis Kalevipoeg.

Reykjaviki Natsionaalmuuseumi ees asuv skulptuur kujutab vulkaanipurske eest randa pögenevat meest, kes on haige naise selga sidunud ja käevarrel kannab last.

● Vancouveris tähistati 13. novembril abielupaari Anna ja Elmar Tambekite kuldpulma. E. Tambek oli Eesti iseseisvuse katkestamise eel E. V. presidendi kantseleiülem. Kuldpulmapaari laulatas 16. nov. 1921 Tartu Pauluse kirikus õpetaja Habicht. Anna Tambek, n-na Saag, sündis 16. mail Tartus ärimehe tütrena, teenides hiljem Tartu prefektuuris välismaalaste osak. juhatajana.

● Ludvikas sündis Brigitta ja Hans Warrolile tütar.

RAADIO SAATED eestlasile

AMEERIKA HÄÄLE eesti saated antakse iga päev kl. 16—16.30 ja 17.30—18 Rootsi aja järele lainepikkustel 13 m (21 740 kilohertsi), 19 m (15 235 ja 15 270 kh), 25 m (11 960 kh) ja 31 m (9 660 kh).

Lisaks kõigis saateis antavaile päevauudistele ja kommentaaridele päevaküsimuste kohta on eriteemade käsitlus eestikeelseis saateis järgmise rõhuasetusega: Pühapäeviti esimeses saates usulisi meditatsioone, kumbagis saates tänapäeva noore põlvkonna küsimusi, esmaspäeviti Ameerika olustikku, teisipäeviti välis-eesti kroonikat, kolmapäeviti reportaazhe — hõlmates kultuurikroonikat, neljapäeviti teaduse ja tehnika vaatlusi, reedeti majanduse ja inimeste elujärje küsimusi ja laupäeviti ülevaade nädala sündmusist ja kultuurikroonikat, hõlmates väliseestlasi.

EESTI VABADUSE HÄÄLE saated Madridi raadio kaudu toimuvad iga päev ja kuuldavad Rootsi aja järgi kl. 19 lühilainel 32 m. Saadet korratakse järgmisel päeval kl. 8 lühilainel 30,7 m ja teist korda kl. 13.30 lühilainel 30,7 m.

USULISED SAATED Trans World Radio kaudu igal pühapäeval, teisipäeval ja reedel kl. 18.30—18.45 lühilainel 31 m

Gehleni aruanne:

Hitler keeldus taastamast Balti riikide iseseisvust

Maailma ajakirjanduses on sõjajärgseil aastail olnud palju juttu nn. Gehleni organisatsioonist, mis hiljem muutus Saksa Liiduvabariigi ametlikuks teadeteteenistuseks. Kuna tegemist oli salaluure aparaadiga, siis tekitas see rohkeid spekulatsioone tema ü ber. Läänes kasutati igat võimalikku juhust sensatsiooniliste lugude sepitsemiseks, idast aga rünnati Gehleni organisatsiooni ilmse tagamõttega häirida tema tööd ja tegevust. Kuidas kõik oli ja läks, sellest kõneleb saksa kauaaegne luureteenistuse juht kindral Reinhard Gehlen oma hiljuti avaldatud mälestusteraportis "Der Dienst".

Väärib märkimist, et teos ilmus üsna suure hilinemisega. Nagu raamatu kaanelehel sel puhul üteldakse, on kindral Gehlen pärast teenistusest lahkumist 1968 vanaduse tõttu esialgu keeldunud oma töötulemusi avalikkusele teatavaks tegema, kuigi tema paljud sõbrad sisemaal ja väljas seda tungivalt nõudsid.

Üksnes mure vaba maailma tuleviku pärast on lõpuks olnud see, mis teda tänavu sundis vaikimist lõpetama.

Gehleni aruande suurem osa on pühendatud saksa salaluurele idarindel 1942 aprillist kuni 1945 aprillini, mil ta juhtis kindralstaabi osakonda "Fremde Heere Ost", kuhu oli koondatud teadetekogumine N. Liidust. See oli ajajärk, mida iseloomustas järjest suurenev vastuolu saksa sõjaväeliste juhtide ja Hitleri rahvussotsialistlike parteipoliitikute vahel.

Hitleri idapoliitika ei tahtnud tunnustada rahvaste enesemääramise õigust, kuigi saksa luureteenistus pidas seda vältimatult vajalikuks, ennustades vastasel korral sõja kaotust. Hitler keeldus isegi taastamast Eesti, Läti ja Leedu iseseisvust, kuigi need maad olid alles hiljuti N. Liitu inkorporeeritud.

Teiseks segas Hitler ennast asjatundmatult vahele ka sõjaväeliste operatsioonide juhtimisse. Tulemuseks oli, et Moskva jäi vallutamata, kuigi sõjaplaanis seda nõuti.

Miks Hitler jäi lõpuni isemeelseks nii poliitiliselt kui operatiivselt, seda Gehlen lähemalt ei seleta. Ta vihjab ainult võimalusele, et kõige taga võis seista Martin Bormann, Hitleri lähim nõuandja ja natside parteikantselei ülem. Gehlen väidab, et idasõjakäigu algusest peale on Martin Bormann olnud reetur Moskva palgal . Tal oli pealegi kerge oma äraandlikku tööd teha, sest tema käsutuses oli raadiojaam, ainus, mida ei saksa luure ega vastuluure ei tohtinud kontrollida Gehlen lükkab kategooriliselt ümber kuuldused, nagu oleks Bormann põgenenud Lõuna-Ameerikasse.

Kindlate andmete kohaselt on Bormann Berliini langemisel läinud venelaste poolele ja veel 50-ndatel aastatel elanud varjatult N. Liidus ning seal lõpuks surnud.

Hitleri suur usaldus Bormanni vastu tasus ennast Stalingradi katastroofiga, sest nagu ta enne oli keeldunud taastamast Balti riikide iseseisvust ja vastutulemast ukrainlaste ja valgevenelaste soovidele, nii ei tahtnud ta midagi teada ka Kaukaasia rahvaste omariiklusest.

Tema peasihiks oli sealsete õliväljade vallutamine, s.o. majanduslik eesmärk. Nõnda jäid lõpuni kasutamata need tohutud rahvuslikud tsentrifugaalsed jõud, mis võisid N. Liitu lõhkuda. Hitler keeldus kuulda võtmast ka suurvenelaste nn. Smolenski komitee ettepanekut miljonilise armee moodustamiseks rahvuslikul põhimõttel.

Selles ühenduses kõneleb Gehlen pikemalt ka Vlassovi vene armeest, mille pärast vaieldi aastaid. Kui sellest hakkas lõpuks asja saama, siis oli juba hilja.

Gehlenil on neljal puhul olnud võimalus olukorda idarindel luureandmete põhjal Hitlerile isiklikult ette kanda. Diktaator jäi alati oma eriarvamiste juurde, usaldades oma intuitsiooni rohkem kui põhjendatud tõsiasju. Mööt sai täis 1945 aprillis, kui Hitler järjekordse kokkuvõtte olukorrast tembeldas "täiesti idiootlikuks" ja defetistlikuks.

Gehlen vabastati ametist, kuid ka sõja lõpp polnud kaugel. Saksamaa kokkuvarisemisel kandis ta kõigepealt hoolt oma luureteenistuse arhiivide toimetamise eest kaugemale läände, andes ennast seejärel koos paljude kaastöölistega ameerika sõjavangi.

Järgnes kontaktiotsimine ameerika luureorganitega, kusjuures suuremaks raskuseks oli ameeriklaste üldise optimistliku usalduse hajutamine N. Liidu kui läänemaade liitlase suhtes.

Pööre ameerika avalikus arvamises tuli järsku 1946 veebruaris, kui Stalin üritas Iraani põhjapoolsete maakondade okupeerimist. Gehlenil läks nüüd korda Washingtonis sõlmida "aumehe kokkulepe" ameeriklastega saksa erilise luureorgani loomiseks ühise huviga: teadetekogumisega idast kaitsta ennast kommunismi vastu.

Nõnda sündis "Gehleni organisatsioon", mis esialgu tegutses ameerika majandusliku abiga. Et see ennast tasus, selgus Berliini blokaadi ajal ja sellele järgnenud Korea sõja. Organisatsiooni töötingimused muutusid mõnevõrra, kui Lääne-Saksamaa vabanes okupatsioonist 1955 mais ja kujunes Saksa Liiduvabariigiks, saades ühtlasi Põhja-Atlandi liiduliikmeks 1956 aprillis läks Gehleni luurevõrk täielikult Bonni valitsuse alluvusse nimetusega "Liiduvabariigi teadeteteenistus".

Selle asutuse presidendina on kindral Gehlen 1956—1968 aegamööda laiendanud saksa luurevõrgu tegevust vastavalt poliitiliste ja sõjaväeliste sündmuste tähtsusele, pühendades suurimat tähelepanu vastuoludele vaba Lääne ja kommunistliku Ida vahel.

Esikohal on loomulikult olnud Kesk-Euroopa, kus peaprobleemideks on Saksamaa jaotus ja Berliini enklaav. Teiseks Ida-Euroopa, mille värskem ajalugu kõneleb endiselt rahvaste meeleheitlikust võitlusest vabaduse pärast ja Nõukogude vägivaldse rõhumise vastu.

Edasi, Lähis-Ida kui püsiv kriisikolle. Siis Aasia, kus Koreale järgnes Vietnami sõda. Lõpuks, Kesk-Ameerika ruum, kus Kuuba on muutunud kommunistlikuks baasiks Ladina-Ameerika riikide infiltreerimisel ja tõotab kujuneda sõjaväeliseks baasiks USA vastu.

Gehleni aruanne hõlmab 26 aastat tema tegevusest aktiivse luurejuhina. Alates sõjaajast idarindel on ta säilitanud vankumatu kommunismivastase hoiaku, mis põhjeneb erakordselt suurtele kogemustele tegelikust elust.

Tema teost "Der Dienst" võib seepärast ühtlasi pidada testamendiks või legaadiks mehelt, kes omab mitte ainult teadmisi, vaid oskab nende põhjal ka tulevasi sündmusi ette näha. Seda teeb ta oma teose viimastes peatükkides, millede vaatlemine aga peab ruumi puudusel jääma järgmiseks korraks.

A. Kristian

E. Abi Keskus palub toetusi Saksamaale

Eesti Abi Keskjuhatus pöördub abipalvega kaasmaalaste poole Rootsis, aidata meie abivajavaid rahvuskaaslasi Saksamaal. Üleskutsele on alla kirjutanud peapiiskop Lauri (esimees), prof. Kleitsman (abiesimees) ning teised juhatusliikmed: dots. Künnapas, dir. Moorma, dr. Kleitsman, dr. Kook, pastor Loogna ja protonotar Poska. Üleskutse tekst on alljärgnev:

Armsad kaasmaalased! Koputame Teie uksele ja kõlistame Teie akna taga, kuna meie ühised jõulukohustused ootavad taas täitmist.

Oleme igal aastal meeles pidanud eesti vanu, haigeid ja lapsi Saksamaal. See on olnud meile südamelähedane toiming.

Tänu paljude kaasmaalaste ohvrimeelsusele on meie töö kandnud vilja ja täitnud oma ülesannet väärikal viisil.

Lähenevad jõulupühad kutsuvad meid jälle selle töö juurde, et võida viia abi ja tuge sinna, kus seda pikisilmi oodatakse.

Kutsume seega eesti organisatsioone, kogudusi, koole, skaute ja gaide ning kõiki abistamistöö sõpru osa võtma sellest ühisüritusest ,et hoida jätkuvalt üheskoos ärkvel lugupidamist oma kaasmaalaste vastu ja ulatada neile ka tänavu oma abipakkuvat kätt meie hea tahte väljendusena.

Jõulueelne aeg möödub kiiresti,nagu oleks see päevapikkune, sellepärast palume Teid, armsad kaasmaalased, noored ja vanad, Teie annetust meile saata võimalikult aegsasti, nii et meie ühiskink jõuaks pärale õigeaegselt.

Kogutud ja isiklikud toetused palume Teid lahkesti maksta Eesti Abi Keskuse (Estniska Hjälpcentralen) postzhiirosse nr. 25 80 27-2, kust need edasi saadame Eesti Abistamisfondile Saksamaal väljajagamiseks abivajajatele.

● Senat võttis vastu otsuse, millega töötatöölise toetust võib saada senise 39 nädala asemel 65 nädala jooksul, kuid ainult nendes osariikides, kus töötuid on 6 prots. või üle selle järjest 13 nädala kestvusel.

Eesti Päevalehe TELLIMISPOSTGIRO number on 15 67 70-0

(Eesti Päevaleht Förlags AB, Box 667, 101 29 Stockholm)

Lugupeetud tellijaid palutakse mitte kasutada enam varasemat Eskilstuna-Kurireni tellimispostgirot ega vanu sissemaksukaarte sellele postgirole, kuna Eesti Päevaleht on kogu tellimisasjaajamise üle võtnud. Tellijatele tulevad endiselt sissemaksukaardid, nüüd aga juba uuele postgirole.

RAAMATURIIUL

UUS JUTLUSTEKOGU

EELK Baltimore/Washingtoni Markuse koguduse õpetaja Uno Plank on varem avaldanud jutlustekogu "Jumala otsijad". Nüüd ilmus temalt teine kogu viimastel aastatel peetud jutlusi pealkirjaga "Teelolijad", mille on kirjastanud Eesti Vaimulik Raamat, kaanekujundus Kristiina Aunverilt. Teos hõlmab 217 lk. ja koosneb 50 jutlusest peamiselt kirikupühade ja rahvuslike rõõmu- ning muretähtpäevade kohta, aga ka kümne käsu kohta, mis, nagu õp. Plank rõhutab, on kogu elu vundamendiks ning algallikaks kõigile inimlikele seadustele. Raamatut saab tellida aadressil EVR, c/o Aunver, Marmorvägen 7 A, 752 44 Uppsala.

EMO MEI: "ARMAS ISA"

Orto kirjastus Torontos on välja annud Emo Meie romaani "Armas isa", mis nüüd saabus ka Rootsi. 145 lhk. Kaas A. Mihkelsoo.

Apostel piibliga võitleb kommunismi ja ateismi vastu

TORONTO (ME) — Torontos peatus üks huvitavaid isiksusi — pastor Richard Wurmbrand,t kelle a. 1966 Norra metodisti kirik "ostis" dollarite eest vabaks Rumeenia va-litsuselt. Wurmbrandt oli siis kommunistliku rezhiimi vang. Ta on rahvuselt juut, kuid kristlane ja üks tuntumaid ristiusu kuulutajaid — see viiski tema vangi. Wurmbrandt andis Torontos pressikonverentsi.

Rumeenia kommunistlik valitsus oli R. Wurmbrandti vangistanud just selle pärast, et ta ka kommunistliku korra ajal oma kutsumusest ei taganenud ja piibel käes võitles kommunistliku diktatuuri vastu. Elu Rumeenia sunnitöölaagreis oli raske, kuid see võimaldas R. Wurmbrandtil tundma õppida neid, keda kommunistlik kord karistab ja kuidas rahvas üldse suhtub kommunistlikku korda. — Nendele kogemustele rajas R. Wurmbrandt oma hilisema võitluse risti kiriku nimel.

Vabaks saades elas R. Wurmbrandt lühemat aega Norras ja siirdus siis Ameerika Ühendriikidesse, kus alustas laialdast võitlust kommunismi vastu risti kiriku nimel. Ta organiseeris erilise, registreeritud ühingu "Jeesus kommunistlikesse maadesse". Sellel ühingul on nüüd osakonnad kolmeskümnes riigis ja aasta eelarve umbes 1.500.00 dollarit. Ühingu peamine ülesanne on viia vaimulikku kirjandust kommunistlikesse maadesse, kaasa arvatud Baltikum.

Richard Wurmbrandt ise on kirjutanud mitmeid raamatuid kommunismi üle ja selgitanud ilmekalt et kommunism ise on vastuolus oma õpetusega. See ei saa kujuneda kunagi millekski muuks kui terroristlikuks diktatuuriks.

Tema sulest on ilmunud mitmeid raamatuid inglise ja saksa keeles mis selgitavad kommunistliku korra tobedust ja metsikust. Tähtsamad nendest on "Piinatud ristiusu kuulutamise pärast", "Tugevam kui vangla müürid", "Veri ja pisarad", Jumalat kuulutades põranda all" ja "Põrandaalune kirik tänapäeval".

Oma elavas ning täpsas kõneluses pressikonverentsil R. Wurmbrandt selgitas ajudepesemise tehnikat ja milliseid tagajärgi selle alal on saavutatud. Ta näitas ajaehtedest ja ajakirjadest tehtud foto ülesvõtete kaudu et Nõukogude Vene relvastub tohutu kiirusega ja on oma sõjalise potentsiaali poolest ületamas Ameerika Ühendriike. Kuid sõjakuses süüdistatakse ikka ja alati Ameerikat kelle relvastus on vananemas ja mitte asendatav uutega selle määral kui Nõukogude Venes. Olukorrad on täiesti muutunud kuid paljude ülikoolise professorid räägivad ikka veel võimalikust Ameerika agressioonist. Samuti pani R. Wurmbrandt "pestud ajude" arvele valel kohal tehtud väljendusi, nagu Kanada peaministri ütelust Kossõginile Moskvas, et USA väed peaks välja tulema Lõuna-Vietnamist. — Seda pidanuks Trudeau ütlema Nixonile Washingtonis. Kossõginile tulnuks ütelda, et vene väed peaks välja kolima Ungarist, Tshehhoslovakkiast ja Baltikumist.

HUUMOR

Intellektuaal on mees, kes avastas midagi naistest huvitavamat.

*

Üks mees ütles psühhiaatrile, et ta naine oli ostnud 200 kilo terasvilla.

"Selles pole ju midagi erakordset".

"Aga täna hakkas ta sellest uut ahju kuduma."

*

Õpetaja: "Kes oli suurim leiutaja ajaloos?"

Õpilane: "Edison".

Õpetaja: "Miks?"

Õpilane: "Ta leiutas grammofoni, et inimesed istuksid öö läbi üleval ja kasutaksid tema elektrivalgust."

*

Misjonär sattus dzhunglis pärismaalasest nõidarstile, kes tagus meeleheitlikult trummi.

"Miks nõidarst trummi taob?" küsis talt misjonär.

"Meil ei ole vett", vastas see. "Ja nüüd palute vihma?" oletas misjonär.

"Olete peast põrund või?" küsis nõidarst "Ma kutsun torustikumonööri kohale.

USA-Jaapan kõnelevad

WASHINGTON — USA rahandusminister John Connally sooritab lähemal ajal visiidi Kaug-Itta, kus ta tähtsamaks eesmärgiks on läbirääkimised Jaapaniga. See oleks ühtlasi esimeseks pikemaks sammuks rahvusvahelise finantskriisi lahendamisel.

USA poolt kehtestatud 10protsendiline lisatoll ja Jaapani vääringu devalveerimine on tõstnud mõningate Jaapanist eksporditavate kaupade hindasid 18 protsendi võrra. Kuna USA valitsus on vihjanud, et 15-protsendiline hinnatõus on kõik, mis soovitakse, eksisteerivad soodsad eeltingimused läbirääkimisteks.

Stipendiaate Kanadast Soome ülikooli

TORONTO (EPL) — Kanada ja Soome on juba aastaid teostanud üliõpilasvahetust suvekuudel. Tänavu oli Kanada poolel huvi eriti suur ja kandidaate kogunes 150 ümber, nende hulgas kümmekond eestlast.

Nüüd teatati väjavalitud stipendiaadid Nende hulgas on kaks eestlast — Toronto ülikoolis füüsikat õppiv Anne Padumets ja geograafia üliõpilane Tiina Järviste.

†

Õnnetu surma läbi vara lahkunud armast abikaasat

Liidia Tohv'i

* 30.5 1918 Tahkurannas
† 29.11 1971 Halmstadis

mälestavad südavas leinas

ABIKAASA KARL
EMA ja ÖED Eestis

Su elutee jäi pooleli,
Sa läksid vara puhkama . . .

Matusetalitus 4. dets. kl. 11 St. Katarina kabelis Halmstadis.

†

Ootamatult lahkunud armas tädipoeg

Doktor

Edgar Emanuel Kalmar

end. Koshemäkin

† 15. 1. 1971 merel teel Austraaliast Londoni. Maetud Londonis 26. 11. 1971

Südavas leinas

JOHANNES MÄNDER
perekonnaga

†

Kallist sõpra

Elmar Peetsu't

leinavad

ERICH NORMAN
ARTUR KÖDAR

Unustamata armast meest

Elmar Püss'i

mälestab tema kümnendal surma-aastapäeval 1. detsembril

ABIKAASA

Teos illegaalse informatsiooni allikatest N. Vene diktatuuris

N. Liidus leidub ametliku, see on rezhiimi poolt väljaantud publikatsioonide kõrval põrandaalune kirjandus, mis on aja jooksul tekkinud ning kasvanud ja sünnitab ametvõimudele ja parteile palju muret. Autorid paljundavad ise oma tööd kirjutusmasinatel ja annavad nad oma headele sõpradele, kes neid levitavad. Viimased kirjutavad neid sageli omakord ümber, ja sel teel liiguvad valitsusvastased tööd käest kätte, satuvad mõnikord ka politsei silmade alla ja viiakse antikommunistide poolt välismaile. Seda süsteemi nimetatakse Venes "samisdat-süsteemiks" (sõnadest sam=ise ja izdateljstvo=kirjastus), kusjuures tihti kirjanikud ja autorid ise ei teagi, et nende teosed on mõnes välisriigis juba tõlgitatutena trükis ilmunud. Seda mõistagi sovjettide salapolitsei ja kohtud arvesse ei võta ja vastav kirjanik saab karistada kurjategijana rezhiimi ja korra vastu. Venemaa, see vana "imede maa", on leiutanud uue kuriteo: raamatute, brozhüüride ja artiklite aval damine teistes riikides!

Alates aprillist 1968 ilmub ja levib sarnasel teel ka "Kroonika" põrandaaluse informatsioonilehena. Mitmesugused teated N. Liidust, mis aeg-ajalt ilmuvad lääne ajakirjanduse ja käsitavad salapolitsei tegutsemist Kremlile ebameeldivate kirjanike ja teadlaste vastu, nende saatust kontsentratsioonilaagreis ja vanglates, on pärit "Kroonikast". Muidugi leidub ka teisi põrandaaluseid allikaid, mis hoolitsevad valitsuse karmide abinõude teatavakstegemise eest vabas maailmas, kuid need on tavaliselt juhuslikult välismaile sattunud "uudised".

Alexander von Tarnovi töö "Demokratie in der Illegalität" (Põrandaalune demokraatia), ilmunud Seewaldi kirjastuse väljaandel Stuttgartis hinnaga 12.80 DM, analüüsib "Kroonika" numbreid nr. 1—6, mis on ilmunud ajavahemikul 30 apr. 1968 kuni 31. okt 1970, et püüda anda enam-vähem täielikku pildi N. Liidus teotsevast demokraatlikust liikumisest ja sammudest, mis see liikumine on seni ette võtnud rezhiimi eemaldamiseks, õigemini eelsammude tegemiseks selle kukutamiseks.

Olgu kohe tähendatud, et "Kroonikast" enesest selgub, et see liikumine ei ole veel kuigi ulatuslik, et tema toetajad kuuluvad enam-vähem kõik intelligentsi hulka ja pooldavad — välja arvatud üksikud erandid — kommunismi. Igatahes on nad kapitalistliku süsteemi vastu, sellisel kujul, nagu nemad sellest süsteemist aru saavad.

Pärast Stalini surma 1953, algas Venemaal niinimetatud "sulailma" periood. Kuni selle ajani nõuti kirjanikelt käimist "sotsiaalse realismi" põhimõtete järle, see tähendab oma töid pühendada seltskonna kirjeldamisele ja seda teha nii, et see oleks kasulik rezhiimile või, nagu siis öeldi, näidata lugejaile seda tohutut "vabadust", mida bolshevism endaga kaasa tõi, seda suur "hoolt", mida partei ilmutab töötajate vastu, seda ilusat elu, mida maitstakse "tööliste ja talupoegade paradiisis".

Kirjanikud ja teised vaimutegelased said vabamalt hingata, esineda oma ideedega ja võidelda sõna tõsises mõttes tõe ja õiguse eest. Juba 1954 algas reaktsioon. Parteitruud tegelased nõudsid vabaduste kitsendamist ning järk-järgult hakkas tagasiminek Stalini aegadele. Õige küll: täiel määral polnud võimalik ajaratast pidurdada. Kirjanikke, teadlasi ja kunstnikke ning muusikuid ja näitejuhte ei lastud enam maha,vaid hakati selle asemel paigutama hullumajadesse ja vanglatesse.

See tilluke mõttevabadus, mis oli tekkimas esimestel aastatel pärast Stalini surma, suruti vägivallaga maha. See oli aeg, mil kutsuti ellu ülalkirjeldatud vaimusünnituste paljundamise viis uuel kujul Ilmus teiste põrandaaluste väljaannete kõrval ka "Kroonika" (tema täielik nimetus on tõlkes "Jooksvate sündmuste kroonika"), mis ilmub iga kahe kuu tagant vastava kuu viimasel päeval. Tema väljaandjat pole teada, samuti ka ilmumise kohta. Arvatakse, et selleks on Moskva. Ei ole mingit põhjust "Kroonika" ehtsuses kahelda arvab autor. Leideni ülikooli vene kirjanduse professor Karel von het Reve, seletab, et ta esimese numbri sai ühelt N. Liidu kirjanikult. Teated, mida väljaanne toob, on osutud õigeteks. Vigu leidub küll nimedes, kohanimedes ja kuupäevades, kui need ei ole olulise tähtsusega.

Trükimasinaid "Kroonikal" ei ole, käsikirjade ümberkirjutamine sünnib kas kirjutusmasinatel või käsitsi.Mitmes eksemplaris ajakiri ilmub, pole teada ja pole üldse võimalik kindlaks teha, kuna mitmed "Kroonika" saajad seda ise paljundavad ja edasi annavad. Materjali saamine lehele sünnib samal viisil nagu tema levitamine.

Kellel lehe saajaist midagi tähtsamat teada on, annab uudise sellele edasi, kellelt ta lehe saab, see toimetab sõnumi omakorda samal viisil edasi. Näib, et mõni eksemplar jõuab ka valitseva klassi tippudeni. Selleks on hulk näiteid olemas.

Muide on lehes korduvalt ilmunud ka teateid Eestist. "Kroonika" nr. 10 näiteks teatas kolmest mereväeohvitseri arreteerimisest Tallinnas, nende seas Gavrilov, kes vastupanuliikumises mängib nähtavasti tähtsat osa. "Kroonika" nr 10 töi terve Gavrilovi ülekuulamise protokolli, mis näitab, et sõnumite levitajaid (ja siis muidugi ka lugejaid) leidub juba sõjaväelistes ringkondades.

Selge on, et "Kroonika" on enim levinenud venelaste, valgevenelaste, ukrainlaste ja baltlaste ridades, edasi Kaukaasias, tatarlaste ja juutide seas. Isegi naised mängivad teatud osa liikumises: umbes 12 prots. toetajaist on naised.

Augustis 1968 kirjutas üks eestlasest üliõpilane Tartus ühe kino seinale: "Tshehhid — meie oleme Teie sõbrad". Ta tabati teolt politsei poolt ja sai tugevasti peksta. Rohkem siiski ei juletud tema vastu ette võtta. Politsei on ju huvitatud, et elanikkond "ajalehe" olemasolust nii vähe teada saab kui võimalik. Paar päeva enne Lenini 100. sünnipäeva põletas üks Tartu üliõpilane Lenini pildi ära ja arreteeriti. Juunis 1970 vahistati neli eestlast ja saadeti 2 1/2 — 5 aastaks töölaagrisse. Neile pandi süüks kuulumist ühte põrandaaluse organisatsiooni ja relvade muretsemist mässu tõstmiseks enamluse vastu.

"Kroonikas" nr. 12 on juttu ühest eestlasest, kes suri 56-aastasena, olles viibinud orjalaagrites vahetpidamata 23 aastat. Kahjuks puuduvad väga tihti vangide või "süüaluste" nimed ja lähemad teated neist.

Juhtub ka otse uskumatuid asju. 1968 arreteeriti väike grupp venelasi, kes püüdsid õigustada Hitlerit!

Tarnovi raamat väärib lugemist.

OSKAR ANGELUS

†

Head sõpra

Heinrich Lelgus't

mälestab kurbuses

JUHAN PARVEL
abikaasaga

†

Meie armas ema ja vanaema

Salme Kalmaru

† 24. 11. 1971 Pärnus

Leinab

POEG
ABIKAASA ja LASTEGA

Armast

Andrei Soonik'ut

mälestavad tema teisel surma-aastapäeval 2. detsembril

ÖDE MARIE
RISTITÖTAR ELVE

Muld mälestusi ei mata!

Kohalik elu

GÖTEBORG

Luutsia-pidu

Götebregi Eesti Selts korraldab laupäeval, 4. dets. kl. 19 Eesti Majas Luutsia-peo, kus hr. A. Sirkel näitab filme ja kus lõbusa meeleolu eest hoolitsevad lõbusad pillimehed. Juhatus ütleb kõigile teretulemast.

Raamatu "Kevadveed" tellijad, raha ettemaksu korral kasutage Seltsi postgirot nr. 24 25 01

STOCKHOLM

Rahvaröivaste näitus

Eesti rahvaröivaste populariseerimiseks toimub Välis-Eesti näitusruumides Stockholmis, Tullportsgatan 174, koostöös Eesti Komitee Naissektsiooniga rahvaröivaste väljapanek. Näitus avatakse reedel, 3. dets. kl. 18.30 ja kestab jõuludeni. Avamisel laulavad õeksed Siimud.

Väljapaneku kujundab kunstnik Haameri tütar, sisearhitekt Liina Haamer-Waller. Eesti rahvariiete eriteadlasena on näituse korraldaja pr. Siiri Kandre. Esitatakse eesti rahvariiete ja nende üksikosade näiteid erinevatest piirkondadest, kusjuures enamtuntud ülikondade kõrval pannakse välja ka teisi huvitavaid, ilusaid ja vähemtuntuid rahvaröivaid.

NORRKÖPING

"Vana kell"

Pinna Stuudio lavastab külalisetendusena Arvi Moori poliitilise satiiri "Vana kell" Norrköpingis laupäeval, 4. detsembril kell 18 Flickskola aulas, Repslagaregatanil. Lavastus: Signe Pinna, lavakujundus ja heli: Hillar Loor ja Folke Beck-Remnes. Kaastegevad: Signe Pinna, Siiri Kriisa, Jussi Romot, Roman Väli ja Aleksander Piht. Pääsmed müügil kohapääl kaasas, õppivale noorusele ja pensjonääridele hinnaalandus. Teretulemast.

UPPSALA

Tartu ülikooli aktus

Aktus toimub traditsioonikohaselt 5. dets. kl. 15 Eesti Kodus, Geijersgatan 12. Aktusekõnelejaks on tänavu büroodirektor Alur Reinans. Ametlikule osale järgneb seltskondlik koosviibimine kohvilaua ja muuga. Rohket osavõttu loodab Eesti Üliõpilaskond Uppsalas.

Kullasepp

Algus lk. 1

Kuna Pastaruse käed olid kokku seotud ettepoole, õnnestus tal pärast mõningaid pingutusi vabastada suu plaastrist ja sõrmega välja tõmmata koduse telefoninumbri. Abikaasa alarmeeris politsei ja ruttas kohale. Peaaegu samaaegselt saabus ka politsei. Pastarusel oli õnnestunud vahepeal ennast köidikutest vabastada. Õnneks ei olnud ta saanud suuremaid vigastusi ja ta võis pärast kriminaaltehnilist pildistamist koju minna.

Võib märkida veel, et paar kuud varem toimus sissemurd samasse tööstusse, kusjuures viidi ära hõbedat ja ehiskive. Kullasepatööstus oli kindlustamata, kuna vastava kindlustuse puhul nõutakse kallihinnalisi julgestusseadmeid. Arnold Pastarus hindab kahjusid umbes 20.000-le kroonile.

Hägerstenis, kus elab rohkesti eestlasi, on viimasel ajal esinenud rohkeid sissemurde .Alles hiljuti sõitis ühe elumaja juurde "teenindusauto", millest väljus mees tööriietes ja tööriistade kastiga. Veidi hiljem lahkus töömees kõigi elanike nähes. Alles hiljem selgus, et "töömees" oli sisse murdnud päeva ajal kahte korterisse ja viinud ära väärtasjad. Varastel on kerge avada tavalisi lukkusid, mispärast politsei soovitab monteerida ustesse raskestiavatavad n.n. politseilukud lisaks tavalistele patentlukkudele.

Bankett

Algus lk. 1

sid põhimõttelise kokkuleppega, arvata "Seedriorul" 8 juulil toimuv Suhivarja pidustus üheks Eesti Päevade ürituseks. Vastava kokkuleppega lahendati ka sellega ühenduses olevad majanduslikud küsimused nii, et Eesti Päevadel ei ole sellega ühenduses mingit majanduslikku riski, küll aga saab osa puhastulust.

Peakomitee vastas läbi ÜEP pidustuste ürituste üksikasjaliku kava, tehes selles mõningaid täpsustusi. Eesti Päevade avamine toimub laupäeval, 8. juulil kell 1 päeval Toronto Eesti Majas koos ülevaatenäituse avamisega. Samal päeval toimuvad "Seedriorul" Suviharja pidustused ja õhtul avatakse Eesti Päevade kunstinäitus Tartu College'i ruumes.

Nädala jooksul toimuvad arvikad Eesti Päevade üritused ja peapidustused — laulupidu ja valguspidu — on laupäeval, 15. juulil. Reedel, 14. juulil toimub pidulik rongikäik ja rahvuslik manifestatsioon Toronto raekoja väljakul ning pärast seda rahvapidu York Armory's Näituseväljaku juures. Samas ruumis korraldatakse ka laupäeval einetamisvõimalused laulupeo ja valguspeo vaheajal.

Eesti Päevade nädala jooksul korraldatakse mitmeid teatrietendusi õhtutel ja ka päevastel matineedel. Teatrietenduste üksikasjad on teatriringkondade poolt veel selgitamisel.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matuseb ürood

Thure Söderquist Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1

116 48 STOCKHOLM

Tel. 44 80 07, 44 89 98

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused Ööpäevane valvekord

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

EESTI RAAMATUKOGU

EESTLUSE SIHIASETUS ESINDUSE VAIDLUSTES

Rootsi Eestlaste Esinduse eelmisel nädalavahetusel toimunud esinduskogu istungi avas selle esimees prof. Hans Kauri, kes pidas vajalikuks selgemate signaalide andmist tulevikku vaatamiseks ja rõhutades, et tuleviku jaoks on ühtlasi vaja pidevat, sõimatut tööd ja ka kogemusi. Esinduse esimees Leo Karupää selle kärele esitas ettekande Eesti Päevade eeltöödest ja rahvuskongressi korraldamisest (refereeritud eelmises EPL-is). Sõnavõtte kutsus eriti väljaÜlemaailmse Eesti Kesknõukogu poolt koostatud kongressi resolutsioonide kavand.

Andres Küng seadis sihiks eestluse säilumise kodumaal primaarsena ning mitte iseseisvuse jätkuva tunnustamise taotlust. Ta pidas vältimatuks koeksistentsi ja leidis, et meil tuleks rohkem rõhutada inimõiguste rikkumist. Ta leidis, et kodumaaga suhtlemise mittesoovitamine on "otseselt sihitud liberaalide vastu."

Jaak Maandi toonitas, et meie sihiasetuse peapunktiks on maa ja rahva vabastamine. Harald Nurk soovitas resolutsioones eraldada osad mida tahetakse maailmale serveerida ning mis on määratud oma rahvale. Agu Kriisa töi ette enesemääramise õigustet. Priidu Puusepp pidas E. Vabariigi edasielamise rõhutamist viimasega samaväärseks. Ilmar Toigre juhtis tähelepanu suurriikide poolt esitatavaid argumenteerimist: väidetakse, et Eesti pole mitte iseseisvusetu, vaid ainult okupeeritud ning et reaalpoliitiliselt ie saavat nõuelda "iseseisvuse taastamist."

Ahti Pae käsitles oma ettekandes tuleviku eesti ühiskonnatöö vajadusi ja probleeme.

Möttevahetusse tõmmati ka meetodi küsimused. Andres Küng nõudis enam pragmaatilist suhtumist, märkides, et kui küsimuses on kodumaal asuva rahva elutingimuste parandamine, siis ei ole enesemääramise õigus ainus meetod. Ta toetas ka nn. Taagepera-liini ning arvas, et ka "kommunistide hulgas on häid eestlasi".

Agu Kriisa soovitas nõudmiste osas mitte üle oma jõudude pakkuda. Praegu võime konstateerida, et meie suurriikide abil iseseisvust ei saavuta. See võib tekkida ainult Venemaa lagunemise raames. Toigre kahtles viimases. Puusepp toonitas, et pragmatismis (olukorrale kohalduses) ei minda kunagi nii kaugele, et loobutakse põhilistest väärtustest. Küng, täiendas, lisades, et oluline on, kuidas teised rahvad meie nõudmisi vastu võtavad. Annus Estra avaldas kahtlust, et tunnustamise esiletoomine on ülearune — mõeigem, kuipalju energiat ja aega kulutab N. Liit, et saavutada "tunnustamist" tema poolt allaheidetud alade Kriisa soovitas veel selliseid resolutsioone" mis kõikidele eestlastele -nii kodu-kui välismaal vastuvõetavad.

Arutlused võttis kokku esimees Leo Karupää, juhtides tähelepanu "kui palju päid pannakse ülemaailmselt tööle, et saada kõigile vastavaid seisukohti" ning märkides, et Esinduse ettepanekute lõplik vastuvõtmine toimub märtsis ja et rühmade ettepanekute esitamise tähtpäevaks on 1. veebruar.

KUST PEAB RAHA TULEMA?

Esimees kandis ette juhatuse seisukoha tuleval aastal mitte välja anda Kultuurauhinda loteriituludе vähesuse tõttu sel aastal. Ta lähenes majandusprobleemile ka põhimõtteliselt, konstateerides, et kitsikuse põhjuseks pole mitte eestlaste kandevõime puudumise küsimus, ka mitte hariduse tase. Ta arvas, et selleks pole ka mitte "marksistlik mõjustus, mille kohaselt "rikkad lähevad rikkamaiks, vaesed vaesemaiks" .Viga peitub vastutustundes ja arvamistes, et raha peab tulema kusagilt mujalt. Ta mainis, et eriti kahvatu on oma panustega elujõulisem generatsioon (30—50. a.), kes negatiivselt võivad mõjustada ka järeltulevaid põlvi. Oma ühiskonna jõudluse tõstmiseks ei ole vaja sotsiaalabi, vaid mõistmist ja arusaamist faktilistest tarvidustest ja oma organisatsiooni olemasolu hädavajalikkusest. Tuleb mõelda nii: "Minu rahva heaolu on ka minu heaolu!"

Järgnenud möttevahetuses selgusud kohe kaks voolu: enamus, kes asus Kultuuriauhinna väljaandmist pooldavale seisukohale ja vanemus, kes leidis, et see võib ka jääda üks aasta välja andmata. Prof. Kauri toonitas eriti auhinna väljaadmise traditsiooni jätkamist. Alur Reinans ei pidanud seda õigeks, et abi otsitakse kas saadikute "maksustamise" või eriaktsiooni kaudu. Ta ütles ka mitte mõistavat "miks me siia üldse kokku oleme tulnud". Herbert Iir, pidas sellist suhtumist kummaliseks.

Annus Estra tegi ettepaneku: iga saadik annab auhinna heaks kr. 50:-, Vaike Jüriado soovitas kr. 30:- rakendamist. Hans Kauri märkis, et "eesti kultuuri on kogu aeg tuuletallajate poolt edasi viidud" Meie rahvas on ikkagi ühiskondlikke vajadusi isiklikust taskust täitnud. Esindus pole mingi "piimaühing, mis kasuga peab töötama". Kokkutõmbamisi ei rohi ühelgi alal ette võtta. Vaja on dialoogi oma rahvaga, mitte vaikust. Reinans vaidles veelkord saadikute maksustamise vastu.

Esinduskogu võttis lõpuks nähtava enamusega vastu otsuse: auhind välja anda ja sama enamusega otsustati kohe asuda ka vabatahtlike annetuste kogumisega. Varsti oli 1400 kr. kokku pandud. Moodustati toimkond H. Kauri, F. Kello, V. Jüriado ja Ilmar Laane osavõtul, kellede ülesandeks jääb organiseerida ka metscene väljaspool Esinduskogu.

Majanduse küsimust puuduti veel mitmes sõnavõtus. Aarne Võting toonitas kindla toetajate võrgu paremust juhuslike annetajate asemel. Hans Kauri arvas, et selgitus peab olema laiem: iga eestlane, kes asjast aru saab, peab kaks sõpra juurde tooma! Rein Asu leidis, et Esindus peab ka toetajatele midagi andma — kasvõi trükise, mis selgitab vajadusi. Karupää ja Pae näitasid aruvudes kulude tõusu jne. Joh. Kant tegi teatavaks, et olukorrast ülesaamiseks lastakse neil päevil käiku korjandus, mida palutakse laiemalt toetada.

TÕSISED AJAD EES

Bürroojuhataja Ahti Pae vaatles "eesti ühiskonnatöö vorme ja vajadusi 1970-ndail aastail". Ta kirjeldas aastate jooksul toimunud arengut, märkides, et ühiskondlike töö keskusteks Rootsis on Esindus ja E. Komitee, millised tegelevad kogu rahvusgruppi puudutavate küsimustega. Ühiskonnatöö vorm on välja kasvanud meie tarvete rahuldamise vajadusist. Meie jututoas on sageli ihutud eelpoolmainitud orga-nite suhtes ka "parallelismi" käia. Esinduse ja Komitee töösektorid ei ühtu. Siin ei ole ka üksteise eest töö ärategimise ohtu.

Tuleviku seisukohalt on hädavajalik, et enamusrahvas kogeb — ja kasvõi on häiritud — eestlaste elujõust, mis avaldub oma õiguste ja oma soovide-nõudmiste esiletoomises. Oma sihiasetuse kasuks töötamisel peame aga arvestama Rootsi poliitikat meie suhtes, üldpoliitlist olukorda ja muudatusi meie ühiskonnas.

Rootsi poliitika suhtes vähemusrahvuste küsimuses oli Pae pessimist, kirjeldades viimaste aastate praktikat kui ka riikliku uurimiskomisjoni töö käiku ja küsimustesse suhtumist. Ta tähendas muuhulgas, et et asjaomastes instantsides on kõne all tulevikus riikliku toetuse andmine vaid nendele koondistele, millised "kõigile avatud", mille all mõistetakse, et liikmeiks saavad astuda ka n.n. riigirootslased, mitte üksnes naturaliseeritud vähemusrahvuse liikmed.

"Kui see põhimõte leiab heakskiitmist riigipäeval — kasvõi hooletuse tõttu tähendab, et riigikeel astub ka nende org. asjaajamise ja suhtlemise keeleks millised riigitoetust taotlevad. Eesti organisatsioonide edasielamine peab niisii jääma meie oma rahva mureks."

Pae arvas ka, et vahetegemine eri vähemuste vahel tuleb selgemalt esile. Soomlasi ja juute arvestatakse rohkem, kuna neil gruppidel on n.ö. oma riik seljataga.

Üldpoliitilise olukorra kohta mainis Pae, kõik oleneb Rootsi seisukohast ühisturu küsimuses. Ta kirjeldas lähemalt milliseid tagajärgi annab üks-teine arengu võimalus. meie rahvusgrupile.

Eeloleva kümne aasta jooksul toimuvad eesti ühiskonnas olulised muudatused. Surmavikat võtab meilt ligi 2000 hinge. Pensioneerimine puudutab ca 4000 eestlast. Nende muudatuste reaalsuses peame arvestame mitmete organisatsioonide kadumisega.

Meie eelolevate vajaduste kohta tähendas Pae, et aktiivsete jõudude juurde toomist tuleb arendada koos laialaulatusliku eesti keele õpetamisega, teiseks uue kaadri loomisega iga ühiskonnatöö sektori jaoks. Eriti oluline on omakultuuri ja kultuuritöö sektor. Kuid veelgi tähtsam vaimsuse ja ideelisuse uuskülv, milleta tööd oma rahva kasuks pole üldse võimalik mõelda.

Hans Kauri ja Joh. Kant avaldasid soovi, et juhatus ja teised organid — ka üliõpilasorganisatsioonid — asuksid senisest enam tuleviku küsimustele mõtlema.

Meie kultuurivarade arhiveerimise küsimusest andis ülevaate Kultuurarhiivi abijuhataja Joh. Äro, kes kirjeldas ka lähemalt, kuidas tööd laiemalt organiseeritakse.

Esinduskogu istung lõppes esimees Kauri lõppsõnaga ja hümniga.

HUUMOR

Kaks meest sõidab ühel mootorrattal. Kuna ilm on külm, paneb eessõitja omale jaki tagurpidi selga ja laseb selle selja peal kinni nööpida, et tuul ihu ligi ei pääseks. Teel lendab aga rataa kraavi. Kui appitulnud külamehed ühe sõitja on juba nii kaugele toibutanud, et ta silmad avab, küsib see: "Kuidas on minu kaaslase olukord?"

Üks külamehi vastab:

"Ta elas veel, aga kui me mitme mehega ta pea otse keerasime, suri ta ära."

M. Raua austamine 90-a. sünnipäeval

Äsja 90-seks saanud kooli- ja kirjamees Märt Raua ametlik austamisõhtu toimus laupäeval, 20. nov. St. Medborgarskola aulas Stockholmis. Õhtu oli korraldatud Rootsi Eestlaste Esinduse poolt ja sellest võtsid osa Märt Raud koos oma tütre fil. lic. Mai Raua ning sõpradega kooliõpõllult, Esindusest ja mujalt.

Aktuse avas prof. Hans Kauri. Ta töi tervitusi Esinduskogu poolt ning tõstis väärikuses esile Puhja rabamailt võrsunud, töömehe isikut ja panust eesti kultuuripõllu vagude kündmisel. Ta andis ühtlasi juubilarile üle ümbriku ja auaadressi.

Kollegiaalse tervituskõne oma endisele ülemusele pidas Priidu Puusepp. Ta nimetas Rauda eesti õpetaja nr. 1-ks, "ainuke, kes alanud vallakoolist ja jõudnud peainspektori toolile". Ta rõhutas, et Raud on täitnud auga neid traditsioone, mille rajajaks oli Forselius ja ülesehitajaks árakmisaeg. Ta on kuhjaga täitnud eesti õpetaja peale pandud traditsiooni: olla igapool seltskondliku elu organiseerimisel kaasas. Kui juubeli puhul õnnitlevad teda ajakirjanikud, nagu oma meest, kirjanikud kui endi hulka kuuluvat, poliitikamehed kui kaaslast, kes hulkadele aru pähe kõnelnud ja rühma asutamisel ning kasvatamisel kaasas olnud, siis pole see asutus midagi muud, kui eesti õpetaja peale pandud traditsiooni kahjaga täitmine. Jagame kõik Sinu usku: Eesti tõuseb jälle kord tuhast. Siis on mitmekordselt huvitav ja tarvilik et on olemas eesti õpetaja nr. 1 elulugu "mille ise oled kirjutanud". Tähtajaks määras kõneleja Rauale kümme aastat.

E. Põllumeeste Kogude Keskjuhatuse tervitused andis üle abiesimees Annus Estra, kes meenutas, et Raud on hääd nisu arendanud "kolme põllu peal: Maaliit, Põllumeeste Kogud ja kooli- ning kultuuripõllul.

Rektor Udo Juuno töi tervitusi E. Algkooli Õpetajate Ühingu ja St. E. Algkooli poolt, ja kooliinspektor Herman Rajamaa E. Komitee Koolitoimkonna ning iseseisvusaegsete kooliinspektorite poolt, kelledest elus veel 9 isikut.

Kirikuõpetaja Elmar Töldsepp tervitas saarlaste, äsjalahkunud Ruhno vallavanem Meldersi, Gotlandi eestlaste ja Viljandi linnakoguduse liikmete nimel ja Mihkel Jüris Rahvusliku Parempoolse Rühma poolt. Ahti Pae refereeris kirjalikult saabunud tervitusi — üle 80 — isikutelt ja organisatsioonidelt üle kogu maailma. Esinduse esimees Leo Karupää lõpetas ametliku austamisõhtu.

Siis tõusis Märt Raud ise poodiumil püsti, ütles "Aitümi, olge terve!", kõneles mõne lause sellest, kuidas ta juba karjapoisina end kivipealt teiste kõrgueks teinud ja lõpetas oma kaaslasi hinnates nii:

"Mul on olnud õnne töötada koos heade õpetajatega ja suurte rahvajuhtidega. Olen näinud noore kasvumetsa suurt indu enam kui 50 aasta kestel. Olen näinud mänguröömu ja ausat lootust. Kui see traditsioon edasi kestab, on põhjust ja õigust uskuda Eesti tulevikku."

Maakeral liigselt elanikke

NEW YORK — Maailmapanga president Robert McNamara, endine USA kaitseminister, esines kõnega UNO majandusnõukogus ja ennustas, et maailma elanike arv võib tõusta 10-le miljardile praeguse 3,5 miljardi asemel enne kui seda suudetakse kontrollida.

Ta lisas, et väga vähestes riikides kasutatakse vajalikul määral sünnikontrolli või hoolitsetakse toiduproduktsiooni eeltingimuste eest, mida nõuab elanike arvu suurenemine. Mc Namara kutsus maailma rahvaid üles võitlema tööpuuduse, alatoitluse ja rahvastiku ülemäärase kasvamise vastu. Praegu on enamuses arengumaades 20-25 protsenti töövõimalistest ilma tööta ja see olukord võib veelgi halveneda.

Xerox-paber eestlaselt

NEW YORK (VES) — Keemiainsener Jüri G. Treier, XEROX Corp. paberitoodete arendamise juhataja Websteris, N.Y., esitas 1. nov. Houstonis, Texas Technical Association for Paper and Pulp Industry konverentsil teadusliku ettekande "Experiences with a unique light weight paper".

Hiljuti arendati kopeerimismasinate tööstusettevõtte XEROX'i algatusel õnnestunult poole kergema kaaluga paber XEROX kopeerimiseks.

Selle uue paberisordi arendamisel oli insener J. Treieril määrav osa. Uudse menetlusena kasutatakse selles paberimassis termoplastilisi mikro-osakesi, mis soojuse tõusuga umbes viis korda paisuvad ja paberi kaalu vähendavad.

Ins. J. Treieri ettekanne äratas elavat huvi konverentsil, mis väljendus paljudes esitatud küsimustes.

● USA maalmaruumisõiduk "Mariner 9", mis oli teel 167 päeva, juhiti planeet Marsi orbiiti ja saatis sealt esimesed televisioonipildid vastuvõtujaama maakeral. "Mariner 9" jääb Marsi orbiiti vähemalt 90 päevaks.

TELLIMISHIND A. 1972

Seoses kogu ajakirjandust tabanud trüki-, posti-, j. m. kulude tõusuga on EESTI PÄEVALEHT arvates 1. jaanuarist sunnitud kohaldama alljärgnevaid uusi hindu (rootsi lehed muutsid hinnad juba 1. detsembrist):

Aastatellimine	**kr 147:—**
4-kuu periood	**kr 53:—**
1 kuu	**kr 15:—**